

Maatschappelijke ontwikkelingen en de gevolgen voor de
beroepsuitoefening van de (kandidaat-) gerechtsdeurwaarder en de
opleiding tot kandidaat-gerechtsdeurwaarder

Mr. Dr. Ineke van den Berg, juni 2015

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Inleiding	10
1.1. Algemeen.....	10
1.2. Vraagstelling	12
1.3. Doelstelling	12
1.4. Verantwoording van het onderzoek	12
1.5. Leeswijzer	13
2. De plaats van de gerechtsdeurwaarde in het rechtsbestel	15
2.1. Gerechtsdeurwaarder: ambtenaar en ondernemer	15
2.2. De beroepsgroep in cijfers.....	17
2.3. Conclusie	18
3. Ontwikkelingen in de beroepsuitoefening.....	19
3.1. Verandering door invoering Gerechtsdeurwaarderswet	19
3.2. Sociaal-economische ontwikkelingen en ontwikkelingen in het burgerlijk procesrecht	20
3.3. De KBvG neemt actie.....	21
3.4. Conclusie	21
4. Recente ontwikkelingen.....	22
4.1. Winst en omzet onder druk.....	22
4.2. Huishoudens met betalingsachterstanden.....	24
4.3. Innovatie van het rechtsbestel	25
4.4. Initiatieven vanuit de KBvG	27
4.5. Conclusie	28
5. Interviews met stakeholders, enquête stagiaires en workshops	29
5.1. Stageproblematiek tekenend voor de ontwikkelingen?	29
5.2. Enquête	30
5.2.1. Aantal stagiaires.....	31
5.2.2. Omvang werkzaamheden in de stage	31
5.2.3. Toekomstperspectief.....	31
5.2.4. Ontwikkelingen in de deurwaarderij.....	32
5.2.5. Bedreigingen en kansen voor het kantoor	32
5.2.6. Kansen en bedreigingen voor de stagiaires zelf	32

5.2.7. Carrière buiten de deurwaarderij?	33
5.2.8. Tussenconclusie	33
5.3. Interviews met stakeholders	33
5.3.1. Bedreigingen	33
5.3.2. Kansen	34
5.4. Georganiseerde bijeenkomsten	37
5.5. Conclusie	37
6. Eindconclusie: de gevolgen voor het onderwijs	40
Literatuurlijst	44
Bijlage 1 Risicoanalyse	45
Bijlage 2 Lijst van geïnterviewden en georganiseerde workshops m.b.t. de toekomst van de gerechtsdeurwaarders	48
Bijlage 3 Notitie Stage GDW	49

Samenvatting

De opleiding HBO-Rechten afstudeerrichting kandidaat-gerechtsdeurwaarder werd de afgelopen anderhalf jaar voor het eerst geconfronteerd met een substantiële terugloop in het aantal studenten. Tevens kregen studenten ontslag aangezegd tijdens de studie dan wel konden zij vrij plotseling geen stage meer lopen omdat er niet genoeg werkzaamheden waren. Studenten konden zo niet voldoen aan de verplichte werkzaamheden tijdens de (deeltijd)studie en aan de verplichte stage ingevolge het Stagebesluit. Daarbij kwam een snel afnemend perspectief op een aanstelling als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder na het afsluiten van de opleiding.

Voor de HU kan dit financiële risico's met zich meebrengen omdat er onvoldoende instroom van studenten is en daardoor zal mogelijk de continuïteit van de opleiding onder druk komen te staan. In september 2014 is een voorlopige risicoanalyse gemaakt op basis van de maatschappelijke ontwikkelingen en zijn consequenties voor de arbeidsmarkt en voor de opleiding van kandidaat-gerechtsdeurwaarders in kaart gebracht. Maar verder onderzoek was nodig.

Recente ontwikkelingen zoals de innovatie van het rechtsbestel, maar ook sociaaleconomische ontwikkelingen, hebben gevolgen voor de beroepsuitoefening van de gerechtsdeurwaarder en dat geldt voor zowel zijn ambtelijke als niet-ambtelijke taken. De ontwikkelingen zijn onderzocht en beschreven in mijn proefschrift (2013), maar zijn in het laatste anderhalf jaar in een stroomversnelling geraakt. Veel kantoren bevinden zich in zwaar weer. Dat is zichtbaar in de terugloop van studenten, de stageproblematiek en het beroepsperspectief.

Vraagstelling

Ten behoeve van de strategiebepaling heeft het opleidingsmanagement opdracht gegeven voor een onderzoek met als centrale vraag:

Welke kansen en bedreigingen bieden maatschappelijke ontwikkelingen en daaraan gerelateerde veranderingen in de beroepspraktijk van de gerechtsdeurwaarder voor de opleiding HBO-Rechten, in het bijzonder de afstudeerrichting kandidaat-gerechtsdeurwaarder?

Het onderzoek houdt een analyse in van de ontwikkelingen en is voornamelijk gericht op waarneembare trends, waarbij niet altijd cijfermatig en/of met zekerheid gesteld kan worden hoe die zich in de toekomst zullen ontwikkelen.

Ontwikkelingen zijn bedreigend

Er vonden grote veranderingen plaats sinds de invoering van de Gerechtsdeurwaarderswet. Niet alleen de inhoud van het werk veranderde, maar ook de relatie met opdrachtgevers en schuldenaren, en de onderlinge verhouding tussen de deurwaarders. De vrijlating van de tarieven voor de opdrachtgevers bij de invoering van de Gerechtsdeurwaarderswet veroorzaakte wel onderhandelingen over de tarieven, maar niet met de grote opdrachtgevers; de laatste groep had een sterke onderhandelingspositie en bepaalde steeds meer de tarieven. Aan de prijsafspraken werden steeds vaker scoringspercentages verbonden. Daardoor kwamen de gerechtsdeurwaarders die met deze opdrachtgevers contracteerden onder druk te staan om de scoringspercentages te halen: er kwamen bonusmalusregelingen en zelfs no cure no pay, of betalingen die bijna neerkomen op no-cure- no pay, deden hun intrede. De overheid is

een van die grote opdrachtgevers. Vanwege de economische crisis en de toenemende schuldenproblematiek werd er echter steeds minder geïnd. Er waren ook andere ontwikkelingen zichtbaar: de eerste digitalisering kondigden zich aan en er vond een verhoging van de griffierechten plaats.

Deze ontwikkelingen zetten door. Een nieuwe verhoging van de griffierechten veroorzaakte een verdere afname van het aantal dagvaardingen en dus minder ambtshandelingen, terwijl de schuldenproblematiek bleef toenemen. De tarieven stonden verder onder druk en omzet en resultaten liepen terug. Dit terwijl er veel werd geïnvesteerd door de beroepsorganisatie KBvG in het digitale beslagregister, de Verwijsindex Schuldhulpverlening en andere initiatieven in de beginfase van het schuldentract. De maatschappelijke verantwoordelijkheid werd genomen, maar veroorzaakte ook minder ambtshandelingen. De aankomende verdere digitalisering van de rechterlijke procedure, met een digitale toegang i.p.v. een door de deurwaarder uit te brengen dagvaarding zal voor een verdere afname van de ambtshandelingen zorgen.

De stakeholders verwachten dat daardoor ongeveer de helft minder (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders nodig is. Uiteraard zijn hier geen harde cijfers te geven: we kunnen niet in de toekomst kijken. De bedreigingen voor de beroepsuitoefening zijn echter volgens de stakeholders van structurele aard en zorgen ervoor dat op termijn, bij ongewijzigd beleid, maar de helft van het aantal kandidaten en gerechtsdeurwaarders nodig is. Het natuurlijk verloop in de branche zal voorlopig laag zijn (ongeveer 5 %) vanwege de demografische samenstelling. Dat betekent ook een bedreiging voor de opleiding, het ligt niet voor de hand dat veel nieuwe studenten zullen beginnen aan de beroepsopleiding (bachelor) en dat het beroepsperspectief bij ongewijzigde ontwikkelingen voorlopig ook niet gunstig is.

Kansen

Door de stakeholders worden ook kansen gezien. Vaak liggen die in het verlengde van de werkzaamheden of bestrijken geheel nieuwe terreinen. Hoewel de beroepsgroep bepaald niet achter loopt in de juridische wereld voor wat betreft kantoordigitalisering, zien de meeste stakeholders verdere mogelijkheden en zetten dit ook hoog op de lijst.

ICT-kennis en vaardigheden: verder ontwikkelen benodigde innovaties
Optreden als gemachtigde en adviseur
Bewindvoering, schuldhulpverlening en mediation
Inzet op preventie schulden en ontruiming (in combinatie met ICT-tools)
Specialismen
Proces-verbaal van constatering
Centrale rol voor de deurwaarder in het gehele invorderings- en executieproces

Incasso-mediation of geschillenbeslechting
Bewaarneming/Borg
Fraudebestrijding
Faillissementscurator
Boedel beschrijving/Executeur Testamentair.
Executieverkoop inbeslaggenomen Onroerende Zaken.

Benodigde vaardigheden en kennis

In de gevoerde gesprekken en in de workshops werd aangegeven welke nieuwe vaardigheden en kennis men nodig dacht te hebben voor de gewenste innovatie, uiteraard naast de juridische kennis. Gevoegd bij de kansen die naar voren in de interviews en workshops ontstaat een volgende overzicht met een groepering naar meest genoemde benodigde vaardigheden of kennis.

Vaardigheden

1. Communicatie - Communicatievaardigheden - Empatisch vermogen - Sociale vaardigheden - Klantvriendelijkheid (en de klant is ook de debiteur)	2. Innovatie - ICT-vaardigheden - Creatief denken - Inspelen op veranderingen - Innovatie is mensenwerk: zorg dat medewerkers voldoende vakkennis hebben en houden en openstaan voor vernieuwing
3. Beroepsethiek – De onberispelijke onafhankelijke deurwaarder met uitstekende kwaliteitsbewaking moet op de voorgrond staan – Waardengericht werken – Transparant zijn	4. Overig - Flexibiliteit - Intermediëren in brede zin - Commercieel inzicht - Marktinzicht - Maatschappelijke betrokkenheid

	- (Nog) meer gerichtheid op juridische competenties - Procederen
--	---

Kennis

Ondernemerschap - besturen van kantoor en ondernemerschap - kennis van productie en processen - kennis van data omzetten in producten - marktkennis - risicomanagement	- Bewindvoering - Schuldhulpbemiddeling - Sociaal maatschappelijke kennis
ICT gerelateerde kennis	Kennis over ethiek & moraliteit

Kansen: de uitdaging voor de toekomst

De meeste (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders zien kansen in flexibel onderwijs dat de HU zou kunnen aanbieden. Er is behoefte aan het volgen van losse modules: medewerkers zouden delen uit het curriculum moeten kunnen volgen zonder dat perse een bachelordiploma moet worden gehaald. Het betreft dan niet alleen de incassomedewerkers of deurwaardersassistenten, maar ook juristen en (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders die hun kennis en vaardigheden op peil willen houden

Er is daarnaast ook behoefte aan aanbod in de vorm van contractonderwijs (post hbo-onderwijs), dan wel in de vorm van pe-cursussen (korte cursus in het kader van het zogenaamde permanente educatie), vooral met het oog op benodigde innovaties en actualiteiten. Nieuwe rollen en modellen zullen met de beroepsgroep moeten worden ontwikkeld door verder onderzoek van de toekomstmogelijkheden.

Als gevolg van de veranderende markt zijn nieuwe vakken/modulen en/of trajecten noodzakelijk. Aansluiting kan worden gezocht bij de kansen die worden aangegeven. Die onderwerpen moeten zo nodig verder verkend en onderzocht worden en hier liggen kansen voor onderzoek zodat het onderwijs tijdig kan worden geactualiseerd terwijl de praktijk wordt bediend.

Leven lang Leren bachelorniveau

Voor wat betreft het Leven Lang Leren onderwijs bij het Instituut voor Recht: er liggen mogelijkheden voor gezamenlijke cursussen/modulen c.q. trajecten met aandacht voor de specifieke rollen van onze professionals in de beroepspraktijk. Beschermingsbewind, schulddienstverlening: de wereld van schulden en incasso kunnen elkaar op deze gebieden in het onderwijs vinden.

Het ontwikkelen van ICT vaardigheden en bijvoorbeeld het gebruik van 'visuals' in de juridische beroepspraktijk, alsmede van communicatieve vaardigheden, wederom uiteraard met behoud van ieders rol in de beroepspraktijk, ligt ook voor gezamenlijk onderwijs en onderzoek voor de hand.

Leven lang leren post hbo-niveau

Voor de ervaren kandidaten die gerechtsdeurwaarder-ondernemer willen worden zal een passend post-hbo traject m.b.t. ondernemerschap moeten worden ontworpen. De beroepsgroep is te klein voor een passend hbo-master traject, terwijl daar eigenlijk gezien de verantwoordelijkheden en benodigde visie wel behoefte aan bestaat. Onderzocht zou kunnen worden of een brede master op het gebied van schulden en incasso voor de diverse beroepsgroepen die daarin werkzaam zijn mogelijk is.

Het voorgaande vraagt van de HU dat snel op actuele ontwikkelingen kan worden ingespeeld: de ontwikkelingen gaan immers in een rap tempo, zowel in de juridische wereld (b.v. het project KEI) als ten behoeve van de juridische werkzaamheden benodigde inzichten uit andere disciplines. Een aantal deurwaardersorganisaties heeft inmiddels aangegeven dat er behoefte bestaat om de HU te betrekken bij de informatiebehoefte en bij benodigd onderzoek, men ziet daarin een rol voor docenten en studenten die in samenspraak met de praktijk daaraan zouden kunnen werken.

Aanbevelingen

1. Sluit in onderwijs en onderzoek aan bij de kansen die de beroepsgroep ziet voor wat betreft het toekomstperspectief. Versterk de inbreng uit het beroepenveld.
2. Zoek aansluiting bij gewenste kennis en vaardigheden.
3. Versterk het innovatief en onderzoekend vermogen van de student in samenwerking met de beroepspraktijk d.m.v. gezamenlijk onderzoek.
4. Versterk het innovatief en onderzoekend vermogen van docenten bijvoorbeeld door het organiseren van gezamenlijke conferenties met de beroepspraktijk over maatschappelijke ontwikkelingen.
5. Maak het snel mogelijk om modules/cursussen uit het bestaande curriculum aan te bieden aan de beroepspraktijk.
6. Richt de opleidingen c.q. afstudeertrajecten die vertegenwoordigd zijn in het LLL-onderwijs van het Instituut voor Recht zo flexibel mogelijk in, zodat optimaal gebruik gemaakt kan worden van persoonlijke leertrajecten.

7. Onderzoek de mogelijkheden voor gezamenlijke cursussen c.q. trajecten met aandacht voor de specifieke rollen van onze professionals in de beroepspraktijk.¹
8. Bij snelle ontwikkelingen hoort een snelle mogelijkheid tot aanbieden van actuele cursussen in het contracts- c.q. het pe-onderwijs.
9. Ontwerp een passend post-hbo traject m.b.t. ondernemerschap.
10. Onderzocht zou kunnen worden of een brede master op het gebied van schulden en incasso voor de diverse beroepsgroepen die daarin werkzaam zijn mogelijk is.

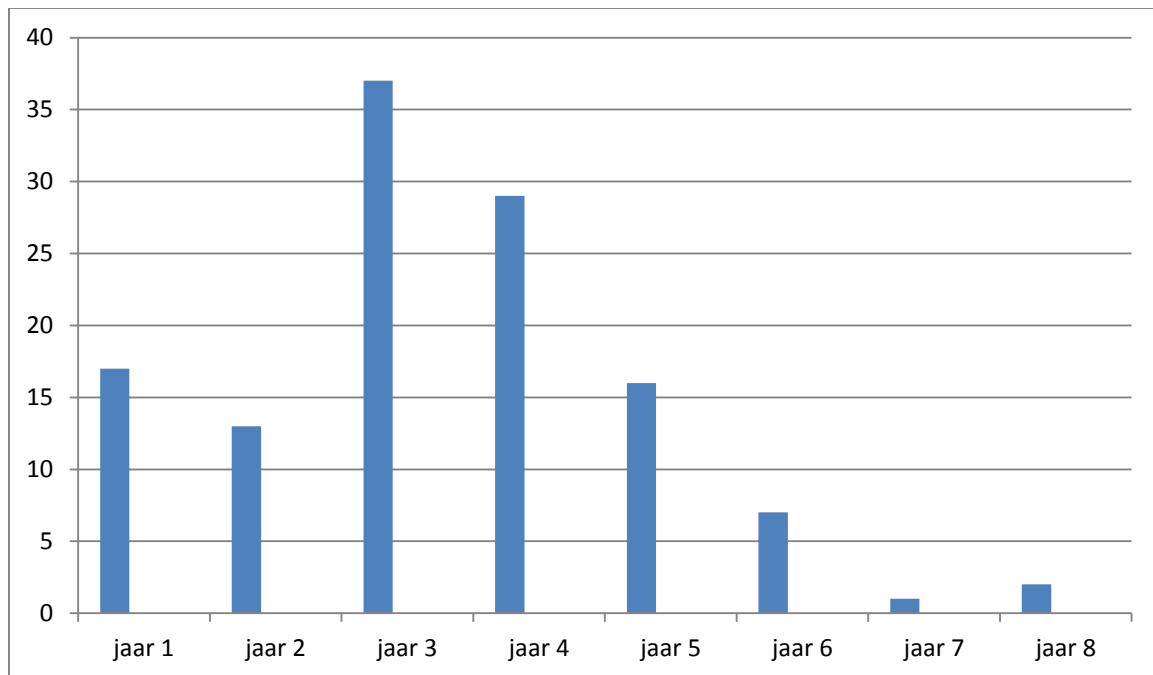
¹ Inmiddels is het innovatieteam hier mee bezig.

Inleiding

1.1. Algemeen

De opleiding HBO-Rechten afstudeerrichting kandidaat-gerechtsdeurwaarder werd de afgelopen twee studie jaren voor het eerst geconfronteerd met een substantiële terugloop in het aantal studenten. Stonden er in 2012 nog 235 studenten ingeschreven, nu zijn dat er nog maar 122 en daarvan zitten er slechts 30 studenten in het eerste en tweede jaar van de opleiding.²

Overzicht van de stand van zaken maart 2015:

Figuur 1. Aantal studenten per studiejaar (totaal 122).

Er is dus sprake van bijna een halvering van het totaal aantal studenten ten opzichte van twee jaar geleden, waarbij de instroom van studenten sinds het jaar 2013 aanzienlijk is afgenomen. De verwachting is dat de komende jaren nog eens een halvering zal plaatsvinden vanwege de geringe instroom.

Daarnaast zien we steeds meer problemen gedurende de opleiding ontstaan: studenten verliezen hun baan tijdens hun studie en zodoende hun relevante werk dat nodig is voor het toepassen van kennis en vaardigheden die tijdens de opleiding worden geleerd.³ Het overkomt zelfs studenten die zich al in het

² Stand van zaken begin maart 2015. Daar zitten een aantal versnellers in (wo- en hbo juristen) die het vak Historie van het ambt volgden en verder de vakken in het tweede jaar volgen. De jaren voorafgaand aan 2012 kenden een jaarlijkse instroom van 60- 80 studenten met uitzondering van het overgangsjaar 2003 waarin de opleiding van de Teekensstichting overging naar het HBO: er was toen sprake van een instroom van 110 studenten.

³ De opleiding tot kandidaat-gerechtsdeurwaarder is een deeltijdopleiding, relevante werkervaring maakt deel uit van de opleiding, zodat opgedane kennis en vaardigheden kunnen worden toegepast. Relevant werk is een verplichting, sinds 2014 moet dat al aanwezig zijn bij aanvang van de studie.

derde jaar bevinden en die dus vlak voor hun stage staan. Studenten zien op hun kantoren voor het eerst dat kandidaat-gerechtsdeurwaarders worden ontslagen. Ook zijn er tijdens het stagejaar zorgen over voldoende relevante werkzaamheden en over het arbeidsperspectief als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder na het behalen van het diploma.⁴ Alumni nemen contact met ons op omdat ze zijn, dan wel worden ontslagen en ook op de LinkedIn groep van de beroepsorganisatie is te zien dat een toenemend aantal kandidaat-gerechtsdeurwaarders een nieuwe baan aan het zoeken is of gevonden heeft.⁵ Een fenomeen dat voor 2013 ondenkbaar was: er waren banen genoeg. De opleiding wordt dus aan alle kanten geconfronteerd met de ontwikkelingen in de deurwaarderij. Het ligt voor de hand dat het lage aantal studenten dat zich aanmeldt en de problemen waarmee zij gedurende de studie en de stage worden geconfronteerd, een goede graadmeter is voor wat er zich afspeelt in de beroepsgroep.

Om inzicht te krijgen in de te verwachten gevolgen van die ontwikkelingen voor de opleiding aan de Hogeschool, en om te kunnen inspelen op die ontwikkelingen, is eerst enige verduidelijking nodig van de specifieke kenmerken van de beroepsuitoefening en de opleiding.

Specifieke kenmerken HBO Rechten afstudeerrichting kandidaat-gerechtsdeurwaarder en beroepsuitoefening

Studenten van de opleiding tot kandidaat-gerechtsdeurwaarder hebben een afwijkende vorm van stage in vergelijking met andere opleidingen binnen het hbo; pas als zij alle vakken uit de eerste drie jaren hebben behaald, mogen zij door de rechter worden beëdigd als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder en ambtshandelingen verrichten in de praktijk. Het vierde jaar omvat dus naast terugkerende onderwijsverplichtingen een vrijwel volledig stagejaar.⁶ De meeste studenten zijn tijdens de eerste drie jaar van de opleiding werkzaam op een gerechtsdeurwaarderskantoor en voeren incassowerkzaamheden en/of voorbereidend werk voor gerechtsdeurwaarders uit. Zij treden in sommige gevallen op in rechte, d.w.z. zij procederen voor de kantonrechter.

De gerechtsdeurwaarder is ambtenaar en ondernemer: zijn ambtelijke bevoegdheden liggen vast in art. 2 van de Gerechtsdeurwaarderswet (Gdw). Hij mag daarnaast op grond van die wet nevenwerkzaamheden verrichten (art. 20 Gdw); die nevenwerkzaamheden liggen m.n. op het gebied van het incasseren van vorderingen en het optreden als gemachtigde in de procedure voor de kantonrechter.

Ontwikkelingen

Recente ontwikkelingen zoals de innovatie van het rechtsbestel en sociaaleconomische ontwikkelingen hebben gevolgen voor de beroepsuitoefening van de gerechtsdeurwaarder en dat geldt voor zowel zijn ambtelijke als niet-ambtelijke taken. De ontwikkelingen zijn onderzocht en beschreven in mijn

⁴ Zie voor de uitkomsten van de enquête over de stageproblematiek hoofdstuk 5.

⁵ Nieuwe banen: zoals bewindvoering, eigen incassokantoor, financiële diensten of belastingdienst.

⁶ Bij wet geregeld: art. 25 lid 2 jo 27 lid 2 Gerechtsdeurwaarderswet en art. 19 Besluit opleiding en stage kandidaat-gerechtsdeurwaarder.

proefschrift, maar zijn in het laatste anderhalf jaar in een stroomversnelling geraakt.⁷ De gemiddelde omzet is in de branche met 8% afgenomen.⁸ Veel kantoren bevinden zich in zwaar weer.⁹

Voor de HU kan dit financiële risico's met zich meebrengen omdat er onvoldoende instroom van studenten is en daardoor zal de continuïteit van de opleiding onder druk komen te staan. De vraag is ook of de afgestudeerden een baan kunnen vinden. In september 2014 is een voorlopige risicoanalyse gemaakt op basis van de maatschappelijke ontwikkelingen en zijn consequenties voor de arbeidsmarkt en voor de opleiding van kandidaat-gerechtsdeurwaarders in kaart gebracht.¹⁰

1.2. Vraagstelling

Gezien deze actuele ontwikkelingen, heeft het opleidingsmanagement van HBO-Rechten mij de volgende onderzoeksopdracht gegeven:

Welke kansen en bedreigingen bieden maatschappelijke ontwikkelingen en daaraan gerelateerde veranderingen in de beroepspraktijk van de gerechtsdeurwaarder voor de opleiding HBO-Rechten, in het bijzonder de afstudeerrichting kandidaat-gerechtsdeurwaarder?

Het onderzoek moet bijdragen aan de strategiebepaling van het opleidingsmanagement en zal een analyse inhouden van de ontwikkelingen en de gevolgen daarvan voor de opleiding. De analyse zal voornamelijk gericht zijn op waarneembare trends, waarbij niet altijd cijfermatig en/of met zekerheid gesteld kan worden hoe die zich in de toekomst zullen ontwikkelen.

1.3. Doelstelling

Op basis van de uitkomsten van het literatuuronderzoek, de interviews en de enquêtes zullen aanbevelingen worden gedaan aan het management voor wat betreft de toekomst van de opleiding: waar liggen kansen en wat zijn de bedreigingen. Daarbij wordt uitdrukkelijk aangesloten bij de gaande onderwijsinnovatie en de vorming van een Leven Lang Leren team. Dit betekent dat zowel voor het bacheloronderwijs als voor het post-bacheloronderwijs aanbevelingen zullen worden gedaan.

1.4. Verantwoording van het onderzoek

Het onderzoek bouwt voort op de bevindingen uit eerder onderzoek betreffende de ontwikkelingen in de beroepsgroep zoals beschreven in mijn proefschrift. Zij zullen worden aangevuld met de meer recente ontwikkelingen.

Literatuuronderzoek

Allereerst heeft literatuuronderzoek plaats gevonden naar de laatste stand van zaken betreffende de innovatie van het rechtsbestel. Immers deze ontwikkeling treft vaak direct de ambtelijke

⁷ C. van den Berg-Smit, *De gerechtsdeurwaarder: ambtenaar en ondernemer. Ontwikkelingen in de beroepsuitoefening en de gevolgen voor de opleiding*, Apeldoorn/Antwerpen: Maklu-Uitgevers 2013.

⁸ Jaarverslag Bureau Financieel Toezicht (BFT) 2013.

⁹ Kwartaal bericht juridische dienstverleners van het ING Economisch Bureau: winst van deurwaarders sterk onder druk, www.ing.nl/nieuws/nieuws_en_persberichten/2015/02/ing_kwartaalbericht_winst_deurwaarders_sterk_onder_druk.html Zie ook hfd. 4.

¹⁰ Zie bijlage I.

werkzaamheden zoals bijvoorbeeld de afschaffing van de dagvaarding. Tevens is literatuuronderzoek gedaan naar relevante sociaaleconomische ontwikkelingen die van invloed zijn op de werkzaamheden in het algemeen. Op basis hiervan is een analyse gemaakt van de kansen en de bedreigingen voor de beroepspraktijk en daarmee voor de opleiding.

Interviews

Daarnaast zijn met stakeholders interviews gehouden zodat inzicht kon worden verkregen in de door hen waargenomen ontwikkelingen en de kansen en bedreigingen die zij ervaren en zien. De meeste interviews zijn gehouden aan de hand van een vaste vragenlijst. De vragen zijn mede gebaseerd op de ontwikkelingen zoals beschreven in de eerder genoemde risicoanalyse, op gesprekken die voorafgaand aan dit onderzoek zijn gehouden, op de conclusies uit mijn proefschrift en op basis van de aanwezige literatuur.¹¹

De ondervraagde stakeholders:

- vertegenwoordigers van een aantal 'grote' kantoren en van kleine(re) kantoren, zodat een eventueel verschil in ervaring en zienswijze voor wat betreft de ontwikkelingen en de gevolgen daarvan zichtbaar wordt;¹²
- leden van het bestuur van de beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG);
- de voorzitter van de ledenraad;
- lid van het bestuur van de onlangs opgerichte Nederlandse belangenvereniging van gerechtsdeurwaarders 'Deurwaardersbelangen.nu';
- Bureau Financieel toezicht (BFT) dat toezicht houdt op de beroepsuitoefening.

Enquête

Om de huidige problemen in de stage goed in kaart te brengen, is een enquête uitgezet onder de stagiaires over de door hen ervaren problemen in de stage: de vragen hebben betrekking op aanwezigheid van voldoende werk, het perspectief op relevant deurwaarderswerk na de opleiding en hun visie op kansen en bedreigingen voor de toekomst van de beroepsuitoefening. Uit gesprekken met docenten en studenten bleek namelijk dat de studenten al de gevolgen ondervinden van de ontwikkelingen.

Bijeenkomsten met (kandidaat-)gerechtsdeurwaarders

In het afgelopen half jaar heb ik vier workshops gegeven over het toekomstperspectief van de gerechtsdeurwaarder. De werkwijze is zo gekozen dat de deelnemers gezamenlijk brainstormen, n.a.v. de door mij gepresenteerde recente ontwikkelingen over hoe die toekomst eruit zou kunnen zien. Uitkomsten hiervan worden ook meegenomen in dit onderzoek.

1.5. Leeswijzer

Het voorgaande resulteert in de volgende opbouw :

¹¹ Zie voor de lijst van geïnterviewden bijlage 2.

¹² Met een aantal (m.n. grote kantoren) is meer in algemene zin gesproken over de samenwerking in onderwijs en onderzoek op basis van gesignaleerde ontwikkelingen en behoeften. Het heeft geleid (en zal leiden) tot samenwerkingsovereenkomsten tussen de kantoren en de HU.

- Hoofdstuk 2 *De plaats van de gerechtsdeurwaarder in het rechtsbestel*
Kort wordt verduidelijkt wat de rol van de gerechtsdeurwaarder is in het huidige rechtsbestel. Dan kunnen de ontwikkelingen die zich voordoen en zullen voordoen tegen worden afgezet: het vertrekpunt en de toekomst. Daarbij zal duidelijk een verschil worden gemaakt tussen ambtshandelingen en nevenwerkzaamheden. Tevens zal aandacht worden besteed aan de demografische samenstelling van de beroepsgroep.¹³
- Hoofdstuk 3 *Ontwikkelingen in de beroepsuitoefening*
Al eerder deed ik onderzoek naar de ontwikkelingen in de beroepsuitoefening en de gevolgen voor de opleiding. Dat onderzoek liep tot het voorjaar van 2013. Pas na die tijd raakten de ontwikkelingen voor wat betreft de beroepsuitoefening en de opleiding in een stroomversnelling. In dit hoofdstuk dienen de conclusies uit dat eerdere onderzoek, voor zover relevant, als uitgangspunt voor de meer recente ontwikkelingen.
- Hoofdstuk 4 *Recente ontwikkelingen*
Sociaaleconomische ontwikkelingen en de innovatie van het rechtsbestel hebben gevolgen voor de beroepsuitoefening. Het betreft niet alleen de huidige ontwikkelingen, maar ook de te verwachten komende ontwikkelingen die van invloed zullen zijn op de beroepsuitoefening.
- Hoofdstuk 5 *Interviews met stakeholders en enquête stagiaires*
Hebben de gerechtsdeurwaarders zicht op de ontwikkelingen? Wat zien zij als belangrijke ontwikkelingen? In hoeverre ondervinden zij er last van of zien zij mogelijkheden? Wat zijn op basis van de ervaren ontwikkelingen en problemen de (verwachte) gevolgen voor de arbeidsmarkt voor kandidaat-gerechtsdeurwaarders m.b.t. ambtshandelingen en nevenwerkzaamheden? Wat zijn de gevolgen voor de opleidingsbehoeften van het personeel, meer in het bijzonder voor de kandidaten? Worden er in de toekomst nog werknemers naar de opleiding gestuurd? Waar liggen (anderszins) behoeften aan opleiding door HU?
In de interviews stonden deze vragen centraal staan zodat inzicht werd verkregen in kansen en bedreigingen voor de beroepsuitoefening en de opleidingsbehoefte voor het personeel van deurwaarderskantoren. Tevens is door de afgenomen enquête onder stagiaires een overzicht verkregen in de huidige stageproblematiek.
- Hoofdstuk 6 *Conclusie: gevolgen voor het onderwijs*
Waar liggen kansen en bedreigingen gezien de maatschappelijke ontwikkelingen voor de opleiding mede gezien in het licht van de onderwijsinnovatie: het leven lang leren.

¹³ Gebaseerd op demografische cijfers uit het Jaarverslag 2013/2014 (over 2013) en gegevens over 2014 van de KBvG.

2. De plaats van de gerechtsdeurwaarde in het rechtsbestel

In dit hoofdstuk wordt de rol van de gerechtsdeurwaarder in het huidige rechtsbestel verduidelijkt. Dan kunnen de meer actuele ontwikkelingen daartegen worden afgezet. Er wordt verschil gemaakt tussen ambtshandelingen en nevenwerkzaamheden. Tevens zal aandacht worden besteed aan de demografische samenstelling van de beroepsgroep

2.1. Gerechtsdeurwaarder: ambtenaar en ondernemer

De plaats van de gerechtsdeurwaarder in ons rechtsbestel geeft hem een bijzondere verantwoordelijkheid voor het functioneren van dat rechtsbestel en voor het vertrouwen van de burger in de rechtsstaat.¹⁴ De gerechtsdeurwaarder is immers zowel poortwachter van het rechtssysteem doordat hij het monopolie heeft op het uitbrengen van dagvaardingen en optreedt als handhaver van het burgerlijk recht door het executiemonopolie. Het gaat om een effectieve rechtsbescherming: het recht op een eerlijk proces begint met een behoorlijke oproeping met als sluitstuk het handhaven van het recht. De dagvaarding is het procesinleidende stuk en de betekening van de dagvaarding is een belangrijk moment om de gedaagde te informeren over zijn rechten en plichten in de procedure. Hij waarborgt zo dat de gedaagde op een juiste wijze voor de rechter wordt opgeroepen. Wanneer de rechter eenmaal vonnis heeft gewezen is het van belang dat de daarin toegekende rechten ook inderdaad geëffectueerd worden. Dat kan door middel van beslaglegging en executie (waaronder ontruiming).

In het kader van zijn niet-ambtelijke taken verricht hij m.n. incassowerkzaamheden voor opdrachtgevers en kan hij optreden als procesgemachtigde en rechtsbijstand verlenen: werkzaamheden die geen onderdeel uitmaken van zijn openbare taken. Deze werkzaamheden mag de gerechtsdeurwaarder slechts uitoefenen indien dit een goede en onafhankelijke vervulling van zijn ambt, dan wel het aanzien daarvan, niet schaadt of belemmert (art. 20 Gdw). Voor alle werkzaamheden gelden beroeps- en gedragsregels en zijn gerechtsdeurwaarders onderworpen aan het wettelijk geregeld tuchtrecht.

Bij de invoering van de Gerechtsdeurwaarderswet werd marktwerking gerealiseerd door het vestigingsbeleid te liberaliseren (het loslaten van de gebondenheid aan de arrondissementen) en de tarieven voor de opdrachtgevers vrij te geven. Tegelijkertijd werd in de Gerechtsdeurwaarderswet aangegeven dat de gerechtsdeurwaarder in de eerste plaats ambtenaar blijft en dat zijn niet-ambtelijke taken daaraan ondergeschikt zijn.¹⁵

De gerechtsdeurwaarder is als een juridische professional en een kenniswerker te beschouwen. Er is sprake van een georganiseerde beroepsgroep: de beroepsuitoefening van de gerechtsdeurwaarders is geregeld bij wet (Gerechtsdeurwaarderswet). De beroepsgroep heeft sinds 2001 een eigen publiekrechtelijke organisatie, de Koninklijke Beroepsorganisatie voor Gerechtsdeurwaarders (KBvG), en eigen tuchtrecht en beroeps- en gedragsregels. Het beroep is wettelijk beschermd, want zonder de juiste opleiding, benoeming door de Kroon en beëdiging mag men zich geen gerechtsdeurwaarder

¹⁴ Zie voor de onderbouwing van de plaats van de gerechtsdeurwaarder in het rechtsbestel en het kader van zijn professioneel handelen mijn dissertatie: hoofdstukken 2 en 3.

¹⁵ Van den Berg-Smit 2013, p. 57, 69 en 137 e.v.

noemen.¹⁶ Er is sprake van eigen gespecialiseerde kennis en expertise: gerechtsdeurwaarders zijn experts in het beslag- en executierecht en in het maken en uitbrengen van dagvaardingen en andere exploitaties. De gerechtsdeurwaarder moet voor het uitvoeren van zijn taak permanent en relatief veel aan scholing en bijscholing doen. De gerechtsdeurwaarders beschikken over een autonome en een verantwoordelijke positie: ze hebben een monopoliepositie ten aanzien van het uitbrengen van dagvaardingen, beslagleggen en tenuitvoerleggen van vonnissen, en oefenen dus overheidsdwang uit. De gerechtsdeurwaarder is bij de uitoefening van de hem opgedragen ambtshandelingen een bestuursorgaan in de zin van art. 1:1 Awb.

Hij handelt vanuit een onafhankelijke positie, want hij moet zowel de belangen van de schuldeisers als die van de schuldenaren behartigen. Zodoende dient hij de rechtvaardigheid door de handhaving van de normen, zoals het nakomen van overeenkomsten en een goede toegang tot de rechter door het in persoon uitbrengen van de dagvaarding, zodat de gedaagde weet wanneer en waartegen hij zich moet verweren.

Er zijn toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarders en gerechtsdeurwaarders: gerechtsdeurwaarders zijn ook ondernemers en staan aan het roer van het kantoor; de kandidaten zijn in loondienst bij het betreffende kantoor en worden toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder genoemd. Zij zijn toegevoegd aan een gerechtsdeurwaarder. Van de kandidaten wordt, in tegenstelling tot vroeger, een overgrote meerderheid geen gerechtsdeurwaarder meer. Zij ambiëren geen ondernemersrol.¹⁷

¹⁶ Sinds 2003 een hbo opleiding (Bachelor of laws), daarvoor een particuliere opleiding van de Teekensstichting.

¹⁷ In wetsvoorstel voor de aanpassing van de Gerechtsdeurwaarderswet wordt voorgesteld om te spreken van gerechtsdeurwaarders in loondienst en gerechtsdeurwaarders. Gerechtsdeurwaarder kan de kandidaat pas worden na een jaar ervaringsstage (een stage na de hbo-opleiding), *Kamerstukken II*, 2014/2015, 34 047. Het komt overigens wel voor dat een (toegevoegd) kandidaat-gerechtsdeurwaarder medeaandeelhouder is in een deurwaardersorganisatie.

2.2. De beroepsgroep in cijfers

De beroepsgroep in cijfers (het gaat om de jaren 2013 en 2014)¹⁸

Gerechtsdeurwaarders 1-01-2014		Gerechtsdeurwaarders 1-01-2015		TK gerechtsdeurwaarders ¹⁹ 1-01-2014		TK gerechtsdeurwaarders 1-01-2015		Aantal stagiaires (TK gdw)	
Totaal 401	350 m 51 v	385	333 m 52 v	Totaal 518	313 m 205 v	Totaal 499	308 m 191 v	2014 43 17 m 26 v	2015 39 19 m 20 v
						21-25 jaar	3		5
		26-30 jaar	3	25-30 jaar	4	26-30 jaar	46	5	19
31- 35 jaar	20	31-35 jaar	16	31- 35 jaar	53	31-35 jaar	110	22	5
36-40 jaar	41	36-40 jaar	33	36-40 jaar	127	36-40 jaar	133	9	5
41-45 jaar	76	41-45 jaar	79	41-45 jaar	100	41-45 jaar	98	4	4
46-50 jaar	85	46-50 jaar	83	46-50 jaar	45	46-50 jaar	49	1	1
51-55 jaar	72	51-55 jaar	67	51-55 jaar	35	51-55 jaar	37	2	
56-60 jaar	56	56-60 jaar	57	56-60 jaar	13	56-60 jaar	11		
61-65 jaar	37	61-65 jaar	35	61-65 jaar	5	61-65 jaar	8		
66- 70	11	66-70 jaar	12	66- 70 71-75	1 1	66-70 jaar 71-75 jaar	3 1		

Per 1-01-2014: de grootste groep van kandidaat-gerechtsdeurwaarders is tussen de 36 en 45 jaar en bij de gerechtsdeurwaarders (in verhouding tot de kandidaten een veel kleinere groep) tussen de 41 en 55 jaar.

Per 1-01-2015: opmerkelijk verschil is dat de groep kandidaat-gerechtsdeurwaarders een behoorlijke aanwas heeft bij de leeftijdscategorie 24 – 35 jaar (+99) en dat betekent dat de laatste jaren veel jong volwassenen zijn opgeleid. Tevens is zichtbaar dat er meer jonge stagiaires zijn (van 5 naar 19) in de categorie 26 -30 jaar, maar weer een vermindering in de categorie 31-35 jaar (2 naar 5). De verder cijfers verschillen niet veel van die van 2013. Wel is al een vermindering te zien van het aantal deurwaarders (van 401 naar 385) en kandidaten (van 518 naar 499). Meer recente cijfers van de laatste maanden (2015) zijn er nog niet. Mede n.a.v. de ontslagrondes bij een van de grote deurwaarderskantoren is de verwachting, en ook onze ervaring n.a.v. verhalen van studenten die ontslag hebben gekregen dan wel aangezegd hebben gekregen na hun stage, dat het aantal kandidaten verder zal afnemen.

¹⁸ Cijfers over 2013 komen uit het jaarverslag van de KBvG, p. 41-43. Een apart overzicht van het jaar 2014 werd door de KBvG aangeleverd.

¹⁹ TK gerechtsdeurwaarder: de toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder.

2.3. Conclusie

Gezien de leeftijdsopbouw is enige uitstroom te verwachten van gerechtsdeurwaarders (de categorieën 61-65 en 65 -70), maar bij de kandidaten is dit veel minder het geval. Daar zit juist een grote groep werkzame kandidaten rond de 40 jaar. Of en hoeveel kandidaten gerechtsdeurwaarder worden is zonder verder onderzoek niet te zeggen. Of meer of minder kandidaten en gerechtsdeurwaarders in de toekomst nodig zijn, zal afhangen van de maatschappelijke ontwikkelingen. Die worden besproken in het volgende hoofdstuk.

3. Ontwikkelingen in de beroepsuitoefening

Het onderzoek dat uitmondde in mijn dissertatie over de ontwikkelingen in de beroepsuitoefening en de gevolgen voor de opleiding, liep tot het voorjaar van 2013. Pas na die tijd raakten de ontwikkelingen voor wat betreft de beroepsuitoefening en de opleiding (het aantal nieuwe studenten, het baanverlies tijdens de opleiding en de problemen in de stage) in een stroomversnelling. In dit hoofdstuk dienen de conclusies uit dat eerdere onderzoek, voor zover relevant, als uitgangspunt voor de meer recente ontwikkelingen die in het volgende hoofdstuk worden weergegeven.²⁰

3.1. Verandering door invoering Gerechtsdeurwaarderswet

Marktwerking was het credo bij de invoering van de nieuwe Gerechtsdeurwaarderswet. De vrijlating van de tarieven voor de opdrachtgevers bij de invoering van de Gerechtsdeurwaarderswet veroorzaakte wel onderhandelingen over de tarieven, maar niet met de grote opdrachtgevers; de laatste groep had een sterke onderhandelingspositie en bepaalde steeds meer de tarieven. Aan de prijsafspraken werden steeds vaker scoringspercentages verbonden. Daardoor kwamen de gerechtsdeurwaarders die met deze opdrachtgevers contracteerden onder druk te staan om de scoringspercentages te halen: er kwamen bonusmalusregelingen en zelfs no cure no pay deed zijn intrede.²¹ Het bracht samen met de vaak overeengekomen voorfinanciering financiële risico's met zich mee voor de gerechtsdeurwaarders. Daarnaast werd het vestigingsbeleid losgelaten (het loslaten van de gebondenheid aan de arrondissementen), waardoor gerechtsdeurwaarders in het hele land werkzaam mochten zijn en elkaar konden beconcurreren. Hierdoor veranderde de beroepsuitoefening.²²

Onderlinge verhouding verandert

Van een beroepsgroep die gezamenlijk verantwoordelijkheid voelde voor de uitoefening voor het ambt en dus voor de publieke zaak, naar concurrentie en verzakelijking. De commerciële belangen kwamen steeds meer voorop te staan. Er ontstonden steeds meer grotere kantoren. Sommige kantoren kwamen in financiële problemen door risicovol te ondernemen met de grote opdrachtgevers.

Relatie met de opdrachtgevers verandert

Ook aan de zijde van de opdrachtgevers van de gerechtsdeurwaarders vond schaalvergroting plaats en daardoor werden deze grote opdrachtgevers steeds machtiger. Deze grote opdrachtgevers zijn vaak overheidsorganisaties. Door het gevecht om de opdrachtgevers, de manier van contracteren (aanbesteding, no-cure-no-pay) en de soms voorkomende voorfinanciering zijn de verhoudingen verhard.

Relatie met schuldenaren verandert

Door het loslaten van de gebondenheid aan de arrondissementsgrenzen, de ervaren macht van de opdrachtgevers en de eerder genoemde verharding van de verhoudingen, kwam de aandacht voor de

²⁰ Voor de conclusies zie m.n. hoofdstuk 4.10. uit mijn proefschrift.

²¹ Een relatief nieuwe ontwikkeling is dat gerechtsdeurwaarders worden geconfronteerd met aanbestedingsprocedures. Recentelijk is gebleken dat deurwaarders, in het kader van aanbestedingsprocedures (CAK en CJIB) positie innemen tegen de inkoopmacht van volumeaanbieders.

²² Van den Berg-Smit 2013, p.239 e.v.

schuldenaar onder druk te staan.²³ De veelheid van de uit te brengen exploitatie, de druk van de opdrachtgevers met als gevolg standaardisering, prijsafspraken, lagere vergoedingen en tijdsdruk, hebben daartoe bijgedragen. Bij de schuldenaren kwamen verschillende gerechtsdeurwaarders langs om beslag te leggen, terwijl de gerechtsdeurwaarders dat niet van elkaar wisten. Ook was daardoor minder maatwerk mogelijk.

Inhoud van het werk verandert

Ook de inhoud van het werk veranderde: over het algemeen werd alleen nog het ambtelijke werk door de (kandidaat-)gerechtsdeurwaarders verricht en het procederen aan anderen overgelaten. Hierbij is een verschil te constateren tussen grote en kleine kantoren, waarbij in het laatste geval het procederen door de (kandidaat-)gerechtsdeurwaarders soms nog wel werd gedaan. Specialisten in sales en marketing werden aangesteld, evenals managers niet zijnde gerechtsdeurwaarders. Kandidaten bleven vaker toegevoegd kandidaat zonder eigen standplaats en zonder de bijbehorende bevoegdheden als gerechtsdeurwaarder/ondernemer. De ontwikkelingen leverden overigens ook positieve resultaten op in de vorm van meer efficiency, klantgerichtheid en ICT toepassingen.

3.2. Sociaal-economische ontwikkelingen en ontwikkelingen in het burgerlijk procesrecht

Bij een aantal deurwaarderorganisaties werd de incassopraktijk steeds meer leidend voor de werkzaamheden (het creditmanagement). Daarnaast werden veel procedures door deurwaarders voor de opdrachtgevers gevoerd, veelal door juristen die werkzaam zijn op het deurwaarderskantoor. Die opdrachten zorgden voor veel ambtshandelingen: dagvaardingen, en als gevolg van de daarop volgende vonnissen, beslagen en tenuitvoerleggingen. De schuldenproblematiek met een toename van het aantal te incasseren vorderingen was hier debet aan.²⁴ Steeds meer vorderingen konden echter niet meer geïnd worden vanwege de problematische schuldenproblematiek van huishoudens.²⁵

De eerste digitalisering kondigde zich aan: elektronisch indienen van de dagvaarding ter griffie²⁶, invoering van elektronisch derdenbeslag²⁷ en de plannen voor een digitaal beslagregister, het online publiceren van openbare exploitatie en ambtelijke publicaties, en het online veilen.²⁸

Daarnaast vond de eerste forse verhoging van de griffierechten plaats.²⁹ Het gevolg was dat in 2011 34.000 minder zaken door de burgerlijke rechter werden behandeld. Er werden meer factoren genoemd

²³ Zie hfd. 4.4 voor de initiatieven die de KBvG nam n.a.v. de relatie met schuldenaren.

²⁴ Van den Berg-Smit 2013, p. 175 e.v.

²⁵ Zie voor een meer recent en totaal overzicht: Florieke Westhof & Mirjam Tom, 'De monitor betalingsachterstanden 2014', Zoetermeer: Panteia 2014. www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/12/19/monitor-betalingsachterstanden-2014.html

²⁶ Besluit van 27 juni 2012 houdende regels ter invoering van de elektronische indiening van een dagvaarding. Het gaat hierbij niet om het uitbrengen of betekenen.

²⁷ Wet van 9 oktober 2008, *Stb.* 435 in werking getreden 1 juli 2009, *Stb.* 2009,242. Hierdoor werd het mogelijk om informatie op te vragen over dienstverbanden en kan bij grote werkgevers als de UWV en de ABP elektronisch derdenbeslag worden gelegd.

²⁸ Beleidsplan KBvG 2012-2015, p. 25.

²⁹ Wet Griffierechten burgerlijke zaken, *Stb.* 201, 715, inwerkingtreding 1 november 2010.

maar het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) zag dit als een van de mogelijke oorzaken van de daling van het aantal dagvaardingen. Het aantal dagvaardingen was met bijna 10 % afgenomen.³⁰

3.3. De KBvG neemt actie

Mede n.a.v. het rapport *Noblesse Oblige*, waarin de beroepsorganisatie werd geëvalueerd, neemt de KBvG initiatieven om een aantal problemen op te pakken.³¹ In hoofdstuk 4.4. wordt daar verder op ingegaan omdat die initiatieven gevolgen hebben die tot op heden doorlopen.

3.4. Conclusie

Er vonden grote veranderingen plaats sinds de invoering van de Gerechtsdeurwaarderswet. Niet alleen de inhoud van het werk veranderde, maar ook de relatie met opdrachtgevers en schuldenaren, en de onderlinge verhouding tussen de deurwaarders. De kern van de verandering valt onder de noemer marktwerking en de gevolgen daarvan: creditmanagement wordt steeds meer leidend, maar vanwege de economische crisis en de toenemende schuldenproblematiek kan er echter steeds minder worden geïnd. Er zijn ook andere ontwikkelingen zichtbaar: de eerste digitalisering koningen zich aan en verhoging van de griffierechten in 2011 zorgen voor een daling van het aantal dagvaardingen.

³⁰ www.cbs.nl/nl-NL/memu/themas/veiligheid-recht/publicaties/artikelen/archief/2012/2012-09-burgerrechter-art.htm

³¹ Commissie Van der Winkel 2009, *Noblesse Oblige*. Commissie evaluatie Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (Artikel 85 Gerechtsdeurwaarderswet), ingesteld bij instellingbesluit van 11 juli 2007, gepubliceerd in *Stcrt.* 27 juli 2007/141. Zie Van den Berg-Smit 2013, p. 121 en hfd. 7.

4. Recente ontwikkelingen

De eerder genoemde ontwikkelingen zetten door. De verdere digitalisering en de afname van het aantal dagvaardingen veroorzaken een verdere daling van de ambtshandelingen, terwijl bij een toenemende schuldenproblematiek er steeds minder kan worden geïnd. De tarieven staan steeds verder onder druk. Omzet en resultaten lopen terug. Dit terwijl er veel wordt geïnvesteerd in het digitale beslagregister, de Verwijsindex Schuldhelpverlening en andere initiatieven in de beginfase van het schuldtraject. De verwachting is dat dit voorlopig zo zal blijven; er wordt zelfs gesproken van een halvering van de benodigde (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders.

4.1. Winst en omzet onder druk

Bureau Financieel Toezicht

Het Bureau Financieel Toezicht (BFT) geeft in het jaaroverzicht 2013 aan dat bij vrijwel gelijkblijvende kosten de omzet in 2013 ten opzichte van 2012 met ruim 8% is afgenomen. Over dezelfde periode is het nettoresultaat gedaald met 50%.³² In het gesprek met de heer Snoeren van de BFT in januari 2015 wordt door hem gesteld dat ook in het jaar 2014 de omzet en de resultaten zijn gedaald.³³ Het aantal kantoren dat in de gevarenzone zit neemt volgens hem ook toe, terwijl het aantal kantoren is afgenomen. Hij verwacht dat over een termijn van 10 jaar slecht 500 (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders nodig zijn i.p.v. de bijna 1000 die er nu zijn.³⁴

Derden over de gerechtsdeurwaarders

‘Winst deurwaarders sterk onder druk’: in het kwartaalbericht van het ING Economisch Bureau wordt gesproken van minder orderportefeuilles en een dalend bedrag per debiteur.³⁵ Tegelijkertijd is de kostprijs gestegen per debiteur, doordat, zoals hiervoor ook al eerder werd besproken, het lastiger wordt om geld te innen. Er blijft dus per saldo steeds minder over. Daarnaast wordt het griffierecht steeds verder verhoogd met als gevolg een verdere daling van gerechtelijke procedures. Specifiek wordt ook genoemd de inkomsten drukkende aanbesteding door het CJIB.³⁶ Deze aanbesteding is weliswaar ingetrokken, maar een nieuwe aanbesteding zal wat kosten betreft waarschijnlijk niet gunstiger zijn voor de gerechtsdeurwaarders.³⁷ Het Economisch Bureau verwacht dat de branche ook een omzetverlies van € 9 miljoen te verwerken krijgt als gevolg van de digitalisering van de rechtsspraak (het project KEI: Kwaliteit en Innovatie rechtsspraak). Er wordt geen verbetering op korte termijn verwacht en opgemerkt dat een koerswijziging nodig is om de branche gezond te houden.

³² www.bureauft.nl/bft/nieuws-publicaties/Documents/Jaarverslag%20BFT%202013.pdf, p. 5

³³ Het jaaroverzicht 2014 is nog niet afgerond, dus er zijn nog geen definitieve cijfers.

³⁴ Hij spreekt hier zijn persoonlijke oordeel uit.

³⁵ Kwartaal bericht juridische dienstverleners van het ING Economisch Bureau: winst van deurwaarders sterk onder druk: www.ing.nl/nieuws/nieuws_en_persberichten/2015/02/ing_kwartaalbericht_winst_deurwaarders_sterk_ond_er_druk.html

³⁶ Zie ook de reactie van de belangenvereniging Deurwaardersbelangen.nu: www.deurwaardersbelangen.nu/wp-content/uploads/2014/12/141218-persbericht-CJIB.pdf

³⁷ Inmiddels is er een tweede aanbesteding (mei 2015) die niet veel afwijkt van de eerste aanbesteding wat de tarieven betreft.

Minder procedures en hogere griffierechten

Ook de Raad voor de Rechtspraak ziet dat bij kleine incassovorderingen tot €1.500 zich een substantiële afname van het aantal zaken voordoet en adviseert het griffierecht in incassozaken bij de kantonrechter voor geschillen tussen €500 en €1.500 te verlagen.³⁸ Dit betreft vooral ook zaken van opdrachtgevers van de gerechtsdeurwaarders.³⁹ Hetzelfde geldt ook voor grotere vorderingen van woningcorporaties, zo stellen Aedes, de vereniging van woningcorporaties, en de beroepsorganisatie van gerechtsdeurwaarders (KBvG), ook dan gaan de proceskosten fors omhoog.⁴⁰

Druk op tarieven

Ook Flanderijn, een landelijk opererende incasso- en gerechtsdeurwaardersorganisatie, vindt de ontwikkelingen rond de aanbestedingen door de overheid zorgelijk.⁴¹ Ook hier zijn de argumenten dat deurwaarders veel investeren in bijvoorbeeld de totstandkoming van het digitale beslagregister en de Verwijsindex Schuldhulpverlening zodat de positie van schuldenaren wordt verbeterd:

‘Dit soort initiatieven komen voort uit de wens van de politiek en overheid om de positie van schuldenaren met problematische schulden te verbeteren. Door informatie met schuldhulpverleners en collega-deurwaarders te delen worden onnodige kosten voorkomen en kan sneller een hulpverleningstraject worden opgestart. Gerechtsdeurwaarders zijn bereid hierin te investeren en het stoort Van Leeuwen⁴² dat dan met name de overheid voorop loopt bij het onder druk zetten van de tarieven. Volgens Van Leeuwen een zorgelijke en ondoordachte ontwikkeling. “Recente aanbestedingen door overheidsinstanties laten zien dat er alleen wordt gekeken naar de laagste prijs en niet naar kwaliteit, innovatie of een persoonsgerichte aanpak. De overheid zou juist koploper moeten zijn in het betalen van een redelijk tarief dat het voortdurend investeren in kwaliteit en innovatieve oplossingen mogelijk maakt. ‘

De Nederlandse Belangenvereniging Gerechtsdeurwaarders, verkort genaamd Deurwaardersbelangen.Nu (DB.NU) spreekt van *‘De aanhoudende druk op de tarieven, veel opdrachtgevers (waaronder de overheid) willen steeds minder betalen voor een steeds uitgebreidere*

³⁸ Zie verder Hfd. 4.3.

³⁹ Brief aan de Tweede Kamer van 30-01-2015: www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak/Nieuws/Pages/Raad-blijft-bezorgd-over-verhoging-griffierechten.aspx en <http://www.rechtspraak.nl/Actualiteiten/Nieuws/Pages/Hoogte-griffierecht-heeft-gevolg-voor-beroep-op-rechter.aspx>

⁴⁰ Gezamenlijk met de beroepsorganisatie van de gerechtsdeurwaarders (KBvG) schreven zij een brief aan de Tweede Kamer om de ernst van de situatie te benadrukken. www.aedes.nl/content/artikelen/klant-en-wonen/huurbeleid/huurrecht/aedes--griffierechten-woorden-te-hoog.xml, brief van 10-02-2015. *‘Als een huurder meer dan drie maanden huurachterstand heeft, kan dat voor de woningcorporatie reden zijn om naar de rechter te stappen om de huurovereenkomst te laten ontbinden. De vordering is meestal al hoger dan 1.500 euro. En voor zaken waarmee een bedrag gemoeid is boven 1.500 euro, gaan de griffierechten omhoog van 466 euro naar 669 euro. Een bedrag dat niet in verhouding staat tot het te vorderen bedrag, vinden Aedes en de KBvG.’*

⁴¹ www.flanderijn.nl/nieuws/persberichten/flanderijn-presteert-onveranderd-goed-in-moeilijke-incassomarkt/

⁴² Directielid van Flanderijn.

*dienstverlening, (en dat) zal er op korte termijn toe kunnen gaan leiden dat meerdere gerechtsdeurwaarders hun praktijk zullen moeten sluiten’.*⁴³

Duidelijk is dat zowel de incassowerkzaamheden als de ambtelijke werkzaamheden teruggelopen en nog verder zullen teruggelopen. Om meer zicht te krijgen op de bedreigingen en de kansen wordt in de volgende paragrafen de specifieke ontwikkelingen die hierbij een rol spelen verder uitgesplitst.

4.2. Huishoudens met betalingsachterstanden

In Nederland zijn 2,33 miljoen huishoudens waarin minimaal een van de vormen van betalingsachterstanden voorkomt. Gerelateerd aan het totaal van 7,34 miljoen huishoudens (CBS-Statline) is dat 32,1% van alle huishoudens.⁴⁴

Volgens ‘Zo betaalt Nederland 2014’ van GGN heeft 1 op de 6 Nederlanders betaalproblemen.⁴⁵ Het aantal Nederlanders met betaalproblemen is de afgelopen jaren vrijwel gelijk gebleven, maar het betaalgedrag is ten opzichte van vorige jaren verder verslechterd.

Als naar betalingsachterstanden op leningen wordt gekeken dan geeft de BKR kredietbarometer januari 2015 het volgende aan⁴⁶:

⁴³ www.deurwaardersbelangen.nu/?page_id=30

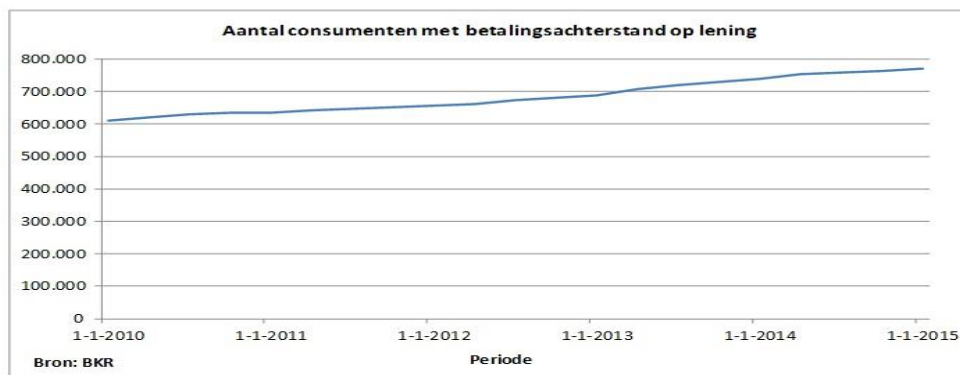
⁴⁴ Florieke Westhof & Mirjam Tom, ‘De monitor betalingsachterstanden 2014’, Zoetermeer: Panteia 2014.
www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/12/19/monitor-betalingsachterstanden-2014.html

In dit percentage zijn de volgende betalingsachterstanden begrepen:

- achterstallige rekening om financiële redenen (in de laatste 12 maanden: 863.000 huishoudens);
- krediet of lening (op dit moment: 1.618.000, exclusief hypotheek);
- op afbetaling gekochte goederen of diensten (op dit moment: 684.000);
- regelmatig en vaak rood staan (in de afgelopen 12 maanden: 1.071.000);
- creditcardschuld (op dit moment gespreide afbetalingsregeling: 209.000).

⁴⁵ www.zobetaaltnederland.nl/~media/Files/Actueel%20Downloads/2014/Zo%20Betaalt%20Nederland%202014%20whitepaper.ashx van GGN (Groep Gerechtsdeurwaarders Nederland).

⁴⁶ <http://perskamer.bkr.nl/aantal-consumenten-met-betalingsachterstand-op-lening-stijgt-in-2014-met-ruim-31000> “Het afgelopen jaar zijn er 31.195 consumenten bijgekomen met een betalingsachterstand op hun lening. In totaal zitten er nu bijna 771.000 consumenten met een dergelijk financieel probleem. De jarenlange trend van oplopende betalingsproblemen zet nog steeds door. Bij BKR worden afgesloten kredieten en betalingsachterstanden daarop vastgelegd. Het probleem van betalingsachterstanden is echter veel omvangrijker dan de BKR-cijfers aangeven. De *niet*-krediet schulden zijn veel omvangrijker dan de krediet schulden. Schulden kosten de samenleving jaarlijks 11 miljard euro. En dat komt neer op een schuldenpost van 1453 euro voor ieder huishouden, elk jaar opnieuw.”

In het afgelopen jaar is een zakelijke klant van BKR failliet gegaan. BKR is momenteel in overleg met de betrokken curator over de juiste afwikkeling van de registraties. In deze Kredietbarometer zijn eventuele consequenties hiervan nog niet verwerkt. Consumenten en zakelijke klanten worden bij het opvragen van gegevens door BKR geïnformeerd over de status van de betreffende registratie.

Er kan gesproken worden van verontrustende gegevens, veel betaalproblemen en weinig mogelijkheden om te incasseren. Gevolg is dat het nog lastiger is om een vordering te innen en dat duurt gemiddeld ook veel langer. Er moet dus steeds meer moeite worden gedaan om te incasseren en dat terwijl de prijzen die opdrachtgevers bereid zijn te betalen voor incasso verder dalen. Het verschijnsel van onoplosbare schuldsituaties wordt door Jungmann beschreven in haar onderzoek: een schatting van 700.000 personen die in problematische schulden leven en ruim een miljoen daarboven op lopen een serieus risico.⁴⁷ De verwachting is niet dat deze problematiek de komende jaren zal afnemen.

4.3. Innovatie van het rechtsbestel

De oorzaken achter de daling van de omzet is voor een deel gegeven door de schuldenproblematiek. Al eerder (§ 4.1.) is beschreven dat de verhoging van de griffierechten zorgt voor minder ambtshandelingen: er wordt immers minder geprocedeerd. De verhoging van de griffierechten zorgde er voor dat m.n. MKB'ers niet meer gaan procederen voor kleine bedragen, omdat dat meer kost dan het oplevert.⁴⁸ Een nieuwe verhoging van de griffierechten zal dat verder onder druk zetten.⁴⁹

Een andere belangrijke ontwikkeling die voor de gerechtsdeurwaarders slecht uitpakt, is dat binnen het programma KEI de dagvaarding wordt afgeschaft, althans in eerste instantie zal digitaal worden opgeroepen d.m.v. een verzoekschrift i.p.v. daadwerkelijke betekening van de dagvaarding in persoon. Het is nog onduidelijk of en wat het door de KBvG ontwikkelde 'reserveringsmodel' aan

⁴⁷ N. Jungmann e.a., Onoplosbare schuldsituaties, www.nvvk.eu/images/pdfs/2014%20HU%20Onoplosbare%20schuldsituaties%20DEF.pdf

⁴⁸ De trend werd in 2012 al duidelijk zichtbaar: www.flanderijn.nl/nieuws/persberichten/omzetgroei-flanderijn-2012-plus10/. Zie ook de brief van de Raad voor de Rechtspraak (noot 36) en www.rechtspraak.nl/Actualiteiten/Nieuws/Pages/Onderzoek-bevestigt-aantal-rechtszaken-daalt-na-stijging-griffierechten.aspx (25-11-2014).

⁴⁹ Regeling van de Minister van Veiligheid en Justitie van 12 december 2014, nr. 591110, tot indexering van bedragen in de Algemene wet bestuursrecht, het Besluit proceskosten bestuursrecht en de Wet griffierechten burgerlijke zaken, *Stcr.* 2015, 37105.

ambtshandelingen zal behouden c.q. zal opleveren.⁵⁰ De beroepsorganisatie schreef in 2013 in haar reactie op het wetsvoorstel over de afschaffing van de dagvaarding⁵¹:

6.3 Gevolgen voor de gerechtsdeurwaarderspraktijk

De hiervoor beschreven verschuiving van werkzaamheden van de gerechtsdeurwaarder naar de rechtspraak, zal onvermijdelijk consequenties hebben voor het werkaanbod in de gerechtsdeurwaarderspraktijk. De nieuwe methodiek van procesinleiding, die niet langer aanvangt met een exploit, zal ook leiden tot een terugloop van het aantal dagvaardingen. Wat dit laatste betreft schat de KBvG de terugloop op 20%. Afgezet tegen een jaarlijks aantal dagvaardingen van 600.000, en rekening houdend dat de prijs van een dagvaarding afgerond € 75,- bedraagt, komt dit neer op een landelijk omzetverlies van € 9.000.000,- per jaar. De KBvG acht de kans groot dat dit zal leiden tot verschillende faillissementen onder gerechtsdeurwaarders.

Bij het voorgaande wijst de KBvG erop dat de terugloop van het aantal dagvaardingen niet zal leiden tot een kostenbesparing voor de schuldenaar. Er is immers slechts sprake van een *verschuiving* van de werklast van gerechtsdeurwaarder naar rechtspraak, die zich waarschijnlijk onvermijdelijk zal vertalen in een verhoging van de griffierechten.

De KBvG wil benadrukken dat de financiële gevolgen voor de beroepsgroep van de gerechtsdeurwaarders geen argument zijn tegen een wijziging, mits de wijziging werkelijk voordelen heeft voor rechtstaat of justitiabele. De KBvG ziet evenwel, zoals hiervoor uitvoerig is beschreven, niet de werkelijke voordelen van het nieuwe systeem van procesinleiding ten opzichte van de huidige dagvaarding. De consequenties die het systeem heeft voor de stabiliteit van de gerechtsdeurwaarderspraktijk wegen dus niet op tegen de voordelen van het nieuwe systeem.

Wat ook leidt tot een toename van kosten voor de gerechtsdeurwaarders is de voorgestelde wijziging van het tuchtrecht en het integrale toezicht. De kosten voor toezicht en tuchtrecht bij de juridische beroepen zullen dan worden doorberekend en komen dus voor eigen rekening van de gerechtsdeurwaarder.⁵²

⁵⁰ O.J. Boeder, 'De procesinleiding volgens KEI ontleed', *Tijdschrift voor de Procespraktijk* 2014/4. Hij stelt terecht dat nooit wetenschappelijk is onderzocht waaruit blijkt dat de dagvaarding beter kan worden afgeschaft. Sterker nog volgens hem is de procesinleiding efficiënt zonder belasting van overheid en rechtspraak met werkzaamheden en kosten. Hij gaat verder in op het reserveringsmodel.

⁵¹ www.internetconsultatie.nl/kei/reactie/26578/bestand

⁵² Naast gerechtsdeurwaarders gaan ook advocaten en notarissen kosten van toezicht en tuchtrecht binnenkort zelf betalen. Dat is althans de strekking van het wetsvoorstel dat staatssecretaris Fred Teeven van Veiligheid en Justitie naar de Tweede Kamer heeft gestuurd: *Kamerstukken II* 2014/15, 34145 nrs. 2 en 3 en *Kamerstukken II* 2014/15, 34145 nr. 4. De Rijksoverheid draagt op dit moment jaarlijks zo'n 7 miljoen euro bij aan de kosten van het toezicht en het tuchtrecht. Teeven meent dat advocaten, notarissen en gerechtsdeurwaarders voordeel hebben van het wettelijk toezicht en de tuchtrechtspraak. "Beide instrumenten versterken de kwaliteit en integriteit van de beroepsgroepen en vormen een belangrijke waarborg voor het maatschappelijk draagvlak voor de bijzondere positie die deze beroepsgroepen innemen", zegt de staatssecretaris. Notarissen, advocaten en gerechtsdeurwaarders hebben een bijzondere positie. De beroepsregulering stelt hen in staat een inkomen te verwerven vanuit werkzaamheden die zij met uitsluiting van anderen mogen verrichten.

*“Als de drie beroepsgroepen zelf voor de kosten moeten opdraaien zullen de gerechtsdeurwaarders naar verwachting twee miljoen euro voor eigen rekening moeten nemen” aldus Van de Donk⁵³: “Omgeslagen over alle leden van de KBvG – dit zijn er ongeveer 950 – komt dit neer op 2.094 euro per lid per jaar. Als je alleen de gerechtsdeurwaarders en niet de kandidaat-gerechtsdeurwaarders meetelt gaat het zelfs om ruim 5.000 euro per lid. Dat is een fors bedrag. Als het wetsvoorstel ongewijzigd wordt aangenomen, dan vrees ik dat dit voor een aantal gerechtsdeurwaarders desastreus zal uitpakken”.*⁵⁴

4.4. Initiatieven vanuit de KBvG

De KBvG heeft de laatste jaren een aantal vernieuwingen in gang gezet en daarmee haar verantwoordelijkheid in het kader van het algemeen belang genomen.⁵⁵ Uit de interviews blijkt dat een aantal gerechtsdeurwaarders dit tevens ziet als een kostenpost, al is er wel overeenstemming over de maatschappelijke noodzaak ervan.

Vish

De Verwijsindex Schuldhelpverlening (Vish): de NVVK (vereniging voor schuldhelpverlening en sociaal bankieren) en de KBvG hebben een convenant gesloten waarin zij hun samenwerking vastleggen om gegevens uit te wisselen tussen schuldhelpverleningsinstellingen en deurwaarders, om te voorkomen dat de kosten onnodig oplopen. Door dit systeem van gegevensinzage weten deurwaarders en schuldhelpverleners of een persoon bij een van beiden bekend is. De deurwaarder kan dan zijn opdrachtgever adviseren om invorderingsmaatregelen tijdelijk stop te zetten. Dat voorkomt het oplopen van kosten en maakt de kans op het slagen van een schuldregeling groter.⁵⁶

Digitaal beslagregister

In het centraal digitaal beslagregister worden alle beslagen geregistreerd per debiteur, waardoor een onnodige stapeling van beslagen kan worden voorkomen en beter de beslagvrije voet in de gaten gehouden kan worden.⁵⁷ Het gevolg is ook dat de deurwaarder de MKB-ondernemer beter kan inlichten over de (on)mogelijkheden van een incasso en zo voorkomen dat er kosten worden gemaakt die niet kunnen worden geïnd.

Aanscherping van de beslagverboden

De KBvG heeft een preadvies uitgebracht m.b.t. de herziening van het beslagverbod roerende zaken, daarbij worden voorstellen gedaan om de regeling te moderniseren.⁵⁸ Er zijn voorstellen om de lijst van

⁵³ Voorzitter van de KBvG.

⁵⁴ www.mr-online.nl/juridisch-nieuws/26053-stuur-wetsvoorstel-kosten-tuchtrecht-naar-prullenbak

⁵⁵ In deze paragraaf wordt niet genoemd J. Rijsdijk, O.M. Jans & J. Feikema, *Naar een nieuwe beslagvrije voet. Vereenvoudiging in een tweetrapsraket*, Den Haag: Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders 2014.

⁵⁶ www.nvvk.eu/schuldhelpverlening/nieuws/tag/KBvG/160

⁵⁷ www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/04/05/kabinet-wil-onnodige-stapeling-van-incassomaatregelen-voorkomen.html: beslagen op roerende zaken, onroerende zaken en loon- en derdenbeslag worden aangemeld bij dit register.

⁵⁸ www.nieuwsvandeweek.info/4312/396M0207%20gespreksnotitie%20rondetafel%20beslagverbod.pdf. Het voorontwerp ligt ter consultatie: www.internetconsultatie.nl/moderniseringbeslagverbod. J.Rijsdijk & J. Nijenhuis (red.), *Herziening van het beslagverbod roerende zaken. Een achterhaalde regeling bij de tijd gebracht*, Den Haag: Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders 2012.

goederen uit te breiden waarop geen beslag mag worden gelegd. De bedoeling is dat het beslag op de inboedel dan proportioneler wordt.⁵⁹ Kortweg kan worden gezegd dat het de bedoeling is dat de inboedel in zijn geheel, mits niet bovenmatig, niet kan worden beslagen.

Enkele geïnterviewden⁶⁰ gaven evenals Snoeren (BFT) aan dat bovengenoemde ontwikkelingen ongeveer 50% aan capaciteitsverlies gaan opleveren, waarbij men grofweg het volgende aangeeft⁶¹:

- innovatie van het rechtsbestel: - 10-15%
- beslagregister: - 10%
- vish: - 30%

4.5. Conclusie

Het gevolg van de zowel door de overheid als de beroepsgroep in gang gezette ontwikkelingen is dat het ambtelijk werk terugloopt. Dat is ook het geval bij de incassowerkzaamheden, die teruglopen als gevolg van de druk op de tarieven en de mogelijkheden tot innen van een vordering. Logischerwijze heeft dat gevolgen voor de omzet van de beroepsgroep. De stakeholders verwachten dat daardoor ongeveer de helft minder (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders nodig is. Het betreft ontwikkelingen die deels al gaande zijn, en die ook blijvend hun invloed zullen houden. Voor wat betreft de kosten van het tuchtrecht is dat nog niet zeker. Uiteraard zijn hier geen harde cijfers te geven: we kunnen niet in de toekomst kijken.

Hiermee zijn de bedreigingen in kaart gebracht die van invloed zijn op het teruglopen van genoemde werkzaamheden. Gevoegd bij de conclusie uit de demografische opbouw van de beroepsgroep uit hoofdstuk 2, ligt het niet voor de hand dat veel nieuwe studenten zullen beginnen aan de beroepsopleiding (bachelor).

⁵⁹ www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/04/05/kabinet-wil-onnodige-stapelingsmaatregelen-voorkomen.html De overheid heeft deze aanbeveling overgenomen uit het rapport Paritas Passé.

⁶⁰ Zie het volgende hoofdstuk 5.3.

⁶¹ Uiteraard is dit slechts een grove schatting die bovendien niet door iedereen wordt gedeeld.

5. Interviews met stakeholders, enquête stagiaires en workshops

5.1. Stageproblematiek tekenend voor de ontwikkelingen?

Het teruglopen van de werkzaamheden in de beroepsgroep heeft in toenemende mate zijn weerslag op de stagemogelijkheden en het toekomstperspectief van de afgestudeerde kandidaten. Zelfs in het derde jaar worden de studenten steeds vaker geconfronteerd met ontslag of hebben ze geen uitzicht op een stagemogelijkheid. Duidelijk is dat er minder kandidaten nodig zijn en geïnterviewden verwachten een halvering van de beroepsgroep.

De afstudeerrichting kandidaat-gerechtsdeurwaarder van HBO Rechten kent een afwijkende opbouw van het curriculum m.b.t. de stage. Pas na drie jaar onderwijs én na het behalen van alle vakken mag de student stage lopen. En dat nadat hij is toegevoegd aan een gerechtsdeurwaarder en officieel wordt beëdigd door de rechter. De student doorloopt dan een stage van een jaar, waarbij minimaal 24 uur per week op een gerechtsdeurwaarderskantoor ambtshandelingen en andere verplichte handelingen en/of werkzaamheden moeten worden verricht naast het verplicht gestelde onderwijs.⁶² De student werkt op basis van een arbeidsovereenkomst en een stageovereenkomst.⁶³ Na het behalen van de stage, inclusief het verplichte onderwijs en het voldoen aan de lijst met (ambts)handelingen, verkrijgt de student het hbo-diploma en de titel LLB (bachelor of laws). De dan afgestudeerde toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder blijft over het algemeen bij het betreffende deurwaarderskantoor zijn werkzaamheden verrichten.

In het verleden waren er nauwelijks problemen in de stage. Er was voldoende werk tijdens de stage en na het behalen van het diploma was er altijd een baan te vinden, dat wil zeggen dat de stagiaires bij het kantoor bleven van waaruit ze hun opleiding volgden. Een kleine twee jaar geleden is dat vrij plotseling veranderd.⁶⁴ Stagebegeleiders zagen dat studenten werden geconfronteerd met een afnemend aantal ambtshandelingen en de stagiaires konden daarom steeds minder voldoen aan de verplicht gestelde lijst te verrichten handelingen. Al snel verdampten ook de uitzichten op een vaste aanstelling als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder.

Vanwege de toenemende stageproblematiek en twijfels over de betekenis van 'voltijdstagiaire' heeft de HU, in overleg met de partners uit werkveld, vastgesteld wat in het kader van de stage als "voltijd" moet worden gezien. Op basis van wet- en regelgeving moet een student minimaal 24 uur per week relevant werk als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder verrichten. Dan kan hij, gelet op de tijd die hij verder aan onderwijs besteedt, worden beschouwd als voltijdstagiaire zoals de wet vereist.

Tegelijkertijd ontstonden er ook andere problemen in de stage die er voorheen nooit waren: een student werkte niet op basis van een (verplicht) gestelde arbeidsovereenkomst en verdiende maar € 200

⁶² Zie bijlage 2: Mr. Jos Rutten, docent/kandidaat-gerechtsdeurwaarder, heeft een notitie gemaakt van de wet- en regelgeving m.b.t. de omvang van de stage.

⁶³ Verplicht gesteld in de stageovereenkomst. Die arbeidsovereenkomst is ook altijd aanwezig geweest, mede omdat een deeltijdstudent tijdens zijn opleiding al relevant werk moet hebben.

⁶⁴ Tegelijkertijd met het drastisch afgenomen aantal eerstejaars studenten.

per maand op basis van een volledige werkweek.⁶⁵ Een andere student kreeg pas zeer kort voor het einde van haar stage te horen dat haar arbeidsovereenkomst zou worden opgezegd i.v.m. onvoldoende voorhanden werkzaamheden. Na haar ontslag heeft haar werkgever op basis van het studiekostenbeding de (volledige) studiekosten van haar gevorderd.⁶⁶ Toen zij niet tot betaling overging, heeft hij een en ander deels verrekend met het haar nog verschuldigde salaris. De student heeft overigens inmiddels haar rechtsbijstandsverzekeraar ingeschakeld en de procedure loopt nog.

En zeer recent komen daar in toenemende mate ontslagen bij vlak voor de stage: derdejaars die bijna alle tentamens hebben behaald en in het zicht van hun toevoeging op straat komen te staan en zelfs een stagiaire die ontslagen wordt. Studenten kunnen zo dus niet hun einddiploma halen en uiteraard ook niet als kandidaat worden toegevoegd: de opleiding tot kandidaat-gerechtsdeurwaarders is immers vier jaar. Ze staan echt met lege handen, omdat ook niet wordt voldaan aan de vereisten voor een afgeronde opleiding tot hbo-jurist.⁶⁷

5.2. Enquête

Om de omvang van de problematiek in kaart te brengen, en mede ook ter ondersteuning van het onderzoek naar de ontwikkelingen in de deurwaarderij en de gevolgen voor de opleiding, is vervolgens in de periode november-januari 2014/2015 een enquête uitgezet onder de stagiaires.⁶⁸ De enquête bevat daarom behalve vragen naar de omvang van de werkzaamheden ook vragen naar de arbeidsmarktperspectieven van de stagiaires en de bedreigingen en kansen die zich voordoen gezien de ontwikkelingen.

⁶⁵ Op basis van wet- en regelgeving mag een stagebeloning de toetreding tot ambt niet te beletten, artikel 27 lid 2 Gdw j^o artikel 22 sub d Stagebesluit: de op de gerechtsdeurwaarder rustende verplichting om zijn stagiair een zodanige vergoeding te verschaffen voor haar werkzaamheden, dat die geen belemmering vormt voor de instroom tot de beroepsgroep. In dit verband wordt ook gewezen op toelichting die de minister geeft op deze bepaling: *Onderdeel d strekt er toe dat die beloning niet dermate laag is dat zij de instroom tot de beroepsgroep kan belemmeren door het vooruitzicht gedurende een jaar tegen zeer geringe vergoeding werkzaamheden te moeten verrichten.* (Nota van Toelichting bij het besluit van 4 juli 2001, Stb. 2001, 326, p. 18).

⁶⁶ Dat is in strijd met jurisprudentie: ongeacht de formulering van het studiekostenbeding brengen de redelijkheid en billijkheid met zich dat indien de werkgever overgaat tot ontslag (bij een niet-verwijtbaar ontslag), hij geen beroep op het beding kan doen. Het beding is bedoeld voor de situatie dat werknemers zelf ontslag nemen en de werkgever met de gemaakte studiekosten laten zitten.

⁶⁷ Inmiddels zijn er mogelijkheden gecreëerd voor studenten die geen stage kunnen lopen om alsnog het algemene HBR bachelor diploma te laten halen: daartoe zullen o.m. vakken als bestuursrecht en stafrecht dienen te worden behaald.

⁶⁸ Bij het invullen van de enquêtes werd anonimiteit gegarandeerd.

5.2.1. Aantal stagiaires

In totaal hadden we ten tijde van het afnemen van de enquête (januari 2015) 52 stagiaires, als volgt verdeeld over verschillende groepen:

STAGEGROEP	STUDENTEN
Maart 2012	1
Zomer 2012	2
Zomer 2013	9
Maart 2014	14
Zomer 2014	24
Maart 2015	2

De enquête werd alleen uitgezet op de zogenaamde terugkomdagen van de maart- en zomergroep van 2014. De reden daarvoor is dat een fysieke uitreiking van de enquête over het algemeen meer respons oplevert dan een digitale. Daarnaast hebben de studenten van voor 2014 hun onderwijsverplichtingen al voldaan en die daarna (maartgroep 2015) moesten ten tijde van het onderzoek nog starten met hun onderwijsverplichtingen.

De respons is 25 ingeleverde en ingevulde enquêtes: op een aantal stagiaires van 38 betekent dit dat 66% de enquête heeft ingevuld. Uit de respons blijkt dat er een bijna gelijke verdeling van stagiaires is over kleine, middelgrote en grote gerechtsdeurwaarderskantoren. De antwoorden op de vragen zijn uitgesplitst al naar gelang de grootte van het kantoor.⁶⁹

5.2.2. Omvang werkzaamheden in de stage

Uit de enquête blijkt dat bij de kleine kantoren de meeste uren wordt gewerkt en dat alleen bij grote kantoren onder de norm van 24 uur wordt gewerkt (5 stagiaires, waarbij er één zelfs aangeeft slecht 8 uur te werken). Opvallend is dat daarvan maar één aangeeft niet te kunnen voldoen aan het aantal verplicht gestelde (ambts)handelingen en dat bij de kleine kantoren, hoewel dus wel voldoende uren wordt stagegelopen, niet altijd aan het aantal ambtshandelingen kan worden voldaan (3 stagiaires). Aangegeven wordt dat het in het laatste geval vooral om specialistische ambtshandelingen of om proceshandelingen gaat.

5.2.3. Toekomstperspectief

Het perspectief op een vaste aanstelling als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder is ronduit slecht te noemen: 17 stagiaires hebben geen uitzicht op die aanstelling. De grote kantoren scoren daarop wat slechter dan de kleine en middelgrote kantoren. Het is dus een somber vooruitzicht voor de meer dan de helft van de stagiaires. De oorzaak is vooral dat er te weinig ambtelijk werk is en (meer dan) voldoende toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarders. Bij de grote kantoren wordt daarbij nog

⁶⁹ Voor een volledig overzicht van de gegeven antwoorden zie bijlage 1.

specifiek de reorganisatie genoemd als oorzaak voor het slechte perspectief. Dit betekent overigens niet dat iedereen op straat zal staan: er zijn ook stagiaires die in hun 'oude' functie als incassomedewerker of deurwaardersassistent blijven ("full-time op kantoor werken").

Door de stagiaires voor wie wel een vaste aanstelling als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder in het verschiet ligt, worden verschillende redenen aangegeven: bij kleine kantoren wordt genoeg werk door groei meer genoemd dan bij de middelgrote of grote kantoren.

5.2.4. Ontwikkelingen in de deurwaarderij

Over de belangrijkste ontwikkelingen wordt overwegend hetzelfde gedacht: er is een terugloop in het aantal (ambts)handelingen en er zijn daardoor teveel deurwaarders. De digitalisering (waarbij vaak de komst van de digitale dagvaarding wordt genoemd), de hoge griffierechten en de herziening van de beslagverboden worden daarbij vaak als oorzaak genoemd.⁷⁰ Door de stagiaires van kleine en middelgrote kantoren wordt daarnaast ook genoemd: de toegenomen concurrentie waardoor grotere kantoren gunstiger prijsafspraken kunnen maken en opdrachtgevers die zulke lage bedragen willen betalen dat door de deurwaarderskantoren geen omzet meer kan worden gemaakt.

Opvallend is dat ondanks de genoemde groei van de werkzaamheden bij kleine kantoren ook daar het aantal teruglopende ambtshandelingen wordt genoemd.⁷¹

5.2.5. Bedreigingen en kansen voor het kantoor

Als er meer wordt uitgesplitst naar bedreigingen voor het kantoor wordt nog meer duidelijk dat de toegenomen concurrentie en de macht van de grote opdrachtgevers, die deurwaarders tegen een laag tarief willen laten werken, bij de kleine en middelgrote kantoren het meest worden genoemd.

De kansen worden door de stagiaires van kleine kantoren vooral gezien in het bieden van kwaliteit. Bij grote kantoren wordt dat iets minder gezien als een kans maar wel genoemd: kwaliteit leveren, nauwkeuriger werken en service. Bij de middelgrote kantoren is, althans bij deze groep geënquêteerden, minder zicht op de kansen die er liggen: al worden andere werkzaamheden naast deurwaarderij en meer doen in het minnelijke traject een keer genoemd.

Een voorzichtige conclusie zou kunnen zijn dat er onder de beginnende professionals nog weinig zicht is op waar kansen voor het kantoor liggen. Verder onderschrijven de uitkomsten bij deze groep de hiervoor genoemde ontwikkelingen.

5.2.6. Kansen en bedreigingen voor de stagiaires zelf

De antwoorden op de vraag naar de kansen voor henzelf, zou (mede) richting kunnen geven aan de opleidingsbehoefte die in de toekomst ontstaat, omdat ze zich in die richting verder willen ontwikkelen.⁷² Uit de antwoorden blijkt dat stagiaires verdere ontwikkeling als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder belangrijk vinden, naast acquisitie en specialisatie. Dit past bij een beginnende

⁷⁰ Al hoewel dat in de toekomst ligt.

⁷¹ Overigens wordt dit ook door een grote deurwaardersorganisatie aangegeven:

www.flanderijn.nl/nieuws/persberichten/flanderijn-presteert-onveranderd-goed-in-moeilijke-incassomarkt/

⁷² Te denken valt aan pe-onderwijs, contractonderwijs of anderszins post-hbo onderwijs.

professional: ervaring opdoen en zoeken naar specialisatiemogelijkheden. De bedreigingen zien ze vooral in minder of geen werk, minder salaris en hoge werkdruk.

Ondanks genoemde kansen en bedreigingen wordt door stagiaires van kleine en middelgrote kantoren overwegend positief naar de toekomst gekeken⁷³, anders is dat bij de grote kantoren waar overwegend negatief naar de toekomst wordt gekeken.

5.2.7. Carrière buiten de deurwaarderij?

Er wordt overwogen om een carrière buiten de deurwaarderij te beginnen, maar door een minderheid: 7 van de 25 stagiaires overwegen dit. De stagiaires bij de kleine kantoren zien het minst een andere carrière voor zich. Degenen die een carrière buiten de deurwaarderij overwegen geven geen eenduidige antwoorden: bewindvoering/schuldhelpverlening wordt nog het meeste genoemd naast juridische dienstverlening.

5.2.8. Tussenconclusie

Er is (steeds) minder werk in de stage, sommige studenten werken onder de verplichte urennorm van 24 uur. Het toekomstperspectief voor wat betreft een vaste aanstelling is slecht, er zijn te veel (kandidaat-) deurwaarders voor de werkzaamheden die moeten worden verricht. Er zijn weinig concrete ideeën over waar kansen voor kantoor en henzelf liggen. Het is opvallend dat velen werkdruk en teveel hooi op de vork aangeven als bedreiging. Het ligt voor de hand dat nog maar weinig studenten naar de ‘reguliere opleiding’ gaan. Wat studenten willen is ervaring opdoen en zoeken naar specialisatiemogelijkheden.

5.3. Interviews met stakeholders

5.3.1. Bedreigingen

De in hoofdstuk vier genoemde ontwikkelingen worden door alle geïnterviewden ook genoemd als ontwikkelingen die de beroepsuitoefening beïnvloeden. Onderschreven wordt dat dit een daling van de omzet heeft veroorzaakt en dat minder (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders nodig zijn: geschat wordt dat een halvering van de beroepsgroep zal plaatsvinden.

Meer specifiek wordt genoemd dat de overheid als grote speler in de incassomarkt een bedreiging is: het slechte verdienmodel, bijna no-cure-no-pay⁷⁴, en de superpreferenties van overheden. Deze preferenties veroorzaken dat het MKB bijna altijd achteraan staat en er voor hen dus weinig geld te vorderen valt, terwijl door de verhoging van de griffierechten bijna niet meer wordt geprocedeerd door deze groep.⁷⁵ Omdat de gerechtsdeurwaarders vaak optreden voor het MKB betekent dit een daling van het aantal ambtshandelingen.

⁷³ Zie relatie met 5.2.3 toekomstperspectief op vaste aanstelling.

⁷⁴ De aanbesteding van het Centraal Juridisch Incassobureau (CJIB) zie o.a. www.vcmb.nl/archives/4930, waarin wordt gesteld dat de aanbesteding (die overigens inmiddels is ingetrokken, maar die waarschijnlijk onder dezelfde condities hernieuwd zal worden aangeboden) een bezuiniging van ongeveer € 12 miljoen op deurwaardersdiensten zal veroorzaken.

⁷⁵ Zie ook N. Jungmann e.a., *Paritas Passé. Debiteuren en crediteuren in de knel door ongelijke incassobevoegdheden*:

Een nieuw aspect dat naar voren kwam is de verwachte ontwikkeling naar één overheidsdienaar/incassant in dienst van een rijksincassobureau: volgens sommigen zou dat de gerechtsdeurwaarder moeten worden en niet de belastingdeurwaarder, omdat de beroepsuitoefening van gerechtsdeurwaarders met meer kwaliteitswaarborgen is omgeven en de scoringspercentages hoger zijn.⁷⁶ Het kan dus zowel een bedreiging zijn als gekozen wordt voor de belastingdeurwaarder, maar het kan ook een kans zijn voor de gerechtsdeurwaarder als hij wordt uitverkoren. De Wereldbank bepleit overigens een centrale rol voor de gerechtsdeurwaarder in het totale traject van invordering.⁷⁷

Daarnaast wordt de digitalisering van de rechtspraak en het verdwijnen van de dagvaarding het meest genoemd als bedreiging. Als zijn ambtshandelingen in ernstige mate afnemen en ook het incassotraject weinig tot niets oplevert, dan wordt het werken de deurwaarder onmogelijk gemaakt: hij wordt immers niet betaald als ambtenaar, hij moet zijn eigen broek ophouden.

De beroepsgroep heeft wat innovatie betreft te lang stilgezeten, er ontbreekt een toekomstvisie, althans dat wordt door een deel van de geïnterviewden zo gezien. Er is door deurwaarders weinig 'naar buiten' gekeken om zicht te hebben op de maatschappelijke ontwikkelingen. Tegelijkertijd heeft de KBvG als beroepsorganisatie wel een aantal ontwikkelingen in gang gezet op het gebied van de schuldenproblematiek.⁷⁸ Daarbij heeft de beroepsorganisatie zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid genomen. Sommigen zien dit echter als een eenzijdige ontwikkeling en een bedreiging van de inkomsten.

De gevolgen van ontstane bedreigingen zijn zichtbaar in het ontslag van kandidaat-gerechtsdeurwaarders en het steeds vaker werken met een flexibele schil van werknemers. Het huidige salaris werd soms niet meer als marktconform gezien, want als veel te hoog beschouwd. Het is de verwachting dat daarnaast een aantal kantoren het niet zullen redden.

5.3.2. Kansen

De geïnterviewden gaven bijna allemaal aan dat de noodzaak tot innovatie door de ontwikkelingen duidelijk is geworden.

5.3.2.1. ICT-kennis en vaardigheden

De beroepsgroep loopt voorop met ICT- kennis en vaardigheden, zeker in de juridische wereld. Dat kan goed gebruikt worden om de innovaties in het rechtsbestel te helpen implementeren. Een verdere ontwikkeling van ICT-vaardigheden en verkenning van de mogelijkheden van meer toepassingen werd als noodzakelijk gezien. ICT-vaardigheden al dan niet gecombineerd met communicatieve vaardigheden

www.schuldinfo.nl/fileadmin/Publicaties/PARITAS_PASSE_Debiteuren_en_crediteuren_in_de_knel_door_ongelijk_e_incassobevoegdheden.pdf

⁷⁶ Ik kon de scoringspercentages echter niet verifiëren.

⁷⁷ Leo Netten, 'op weg naar een herwaardering van het beslag- en executierecht', *De Gerechtsdeurwaarder* 2013/2 p. 24-26.

⁷⁸ Waaronder vish, herziening van de beslagverbod roerende zaken, beslagregister en advies voor een nieuwe beslagvrije voet, zie hfd 4.4.

en kennis van gedrag in relatie met juridische onderwerpen en met schulden, geven mogelijkheden tot innovatie.⁷⁹

5.3.2.2. Optreden als gemachtigde en adviseur

Van oudsher traden gerechtsdeurwaarders als gemachtigde op in arbeidsrechtelijke zaken, de laatste decennia is dat echter weinig tot niet meer voorgekomen. Het kan aantrekkelijk zijn voor gerechtsdeurwaarders c.q. deurwaardersorganisaties om bijvoorbeeld in (eenvoudige) arbeidszaken voor opdrachtgevers te procederen. Sommige deurwaarders hebben een goede relatie met een advocatenkantoor waardoor eenvoudige zaken bij de deurwaarder komen te liggen. Dat zou evenzeer kunnen gelden voor consumentzaken. Als daaraan ook een adviserende rol t.b.v. opdrachtgevers kan worden toegevoegd, kunnen de gerechtsdeurwaarders een goed pakket aanbieden, zeker als daar een verbinding ligt met ICT-mogelijkheden.

5.3.2.3. Bewindvoering, schuldhulpverlening en mediation

Bewindvoering, schuldhulpverlening en/of mediation werden genoemd als nieuwe taken voor de deurwaarder, maar niet door iedereen. Anderen zagen hierin juist geen rol voor de gerechtsdeurwaarders: niet passend bij hun taken of omdat de afhankelijkheid van opdrachtgevers te groot is. Wel wil men duidelijk een rol innemen als schakel in de keten van hulpinstanties en dat is ook wat schuldeisers verwachten.

5.3.2.4. Preventie

De gerechtsdeurwaarders zien ook mogelijkheden om hun aanbod te vergroten in het kader van preventie van bijvoorbeeld ontruiming van woningen. Door sommige deurwaarders zijn daartoe al apps ontwikkeld om vroegtijdig met huurachterstanden aan de slag te gaan, zodat sneller contact kan worden gezocht en het oplopen van schulden voorkomen kan worden. Er zijn al woningcorporaties die in deze zin samenwerken met deurwaarders. Ook zal door het (nog meer) inzetten van huisbezoeken en een meer persoonlijke aanpak de deurwaarder een rol kunnen spelen in de preventie in het algemeen. Van oudsher is de deurwaarder immers ook een van de eersten die bij de schuldenaar thuis komt en kan zien of er wel of geen verhaal mogelijk is. Bij verdere digitalisering zijn huisbezoeken voor wat betreft vroegtijdig signaleren misschien nog wel belangrijker, immers e-mails kunnen nog makkelijker worden genegeerd dan brieven. Voor schuldenaren in problematische schuldsituaties komt daar nog bij dat een grote groep daarvan weinig digitale vaardigheden heeft dan wel laaggeletterd is.

5.3.2.5. Specialismen

Opvallend bij deze groep geënquêteerden is dat deurwaarders van middelgrote kantoren vaker aangeven dat zij een meer of minder specialistische keuze gemaakt hebben met betrekking tot hun werkzaamheden. Voorbeelden die dan onder meer worden genoemd: bewijsbeslagen, bijzondere ontruiming en afgiftebeslagen, advisering bij boedelverdelingen, taxeren voor notaris en curator of constateringen doen voor curatoren en het optreden voor een vereniging van eigenaren. In dat kader wordt dan ook de behoefte aan meer gespecialiseerde kandidaten genoemd.

⁷⁹ Deels als kans geïdentificeerd door de georganiseerde workshops. Zie voor de verder uitwerking de volgende paragraaf.

5.3.2.6. Proces-verbaal van constatering

De deurwaarder moet zich opnieuw uitvinden en dan vooral in het kader van zijn ambtelijke taken. Men ziet mogelijkheden om het gebruik van het proces-verbaal van constatering uit te breiden en onder de ambtshandelingen te brengen.⁸⁰ In dat kader zou de deurwaarder bijvoorbeeld ook een rol kunnen spelen bij het vaststellen van faillissementsfraude.

5.3.2.7. Centrale rol in het gehele invorderingstraject

Al eerder werd genoemd dat de Wereldbank een centrale rol ziet voor de gerechtsdeurwaarder in het gehele invorderingstraject. Deze centrale rol wordt ook bepleit door nieuwe deurwaardersvereniging DB.NU: een exclusieve volledige executiebevoegdheid van de gerechtsdeurwaarder :

‘dit enerzijds ter vervanging van de belastingdeurwaarder die uitsluitend bevoegd is in gevallen waarin de ontvanger als eisende partij namens de Staat optreedt en anderzijds ter vervanging van de deurwaarders van gemeenten en waterschappen in het kader van publiekrechtelijke incasso. Het statuut van de Raad van Europa geeft aanknopingspunten dat de executiebevoegdheid enkel en alleen aan de gerechtsdeurwaarder toekomt. Het opleidingsniveau, het kwalitatieve normenkader en het externe integrale toezicht pleiten voor een autonome monopolistische executiebevoegdheid van de gerechtsdeurwaarder.’⁸¹

5.3.2.8. Overige genoemde kansen

Overige kansen die werden benoemd⁸²:

- incasso-mediation of geschillenbeslechting
- bewaarneming/borg. Naast borgbeheer c.q. borggarantie valt ook Pay Delay hieronder: daarbij wordt gebruikt gemaakt van:

‘de kwaliteitsrekening van de gerechtsdeurwaarder bij het aangaan van een (digitale) koopovereenkomst of een overeenkomst van uitvoering van diensten/werkzaamheden. Voorafgaande aan de levering van de gekochte roerende zaak of uitvoering van een werkzaamheid wordt er betaald aan de gerechtsdeurwaarder, die het bedrag stort op zijn kwaliteitsrekening. De koper kan dan binnen bijvoorbeeld een termijn van 14 dagen de roerende zaak geleverd krijgen of de dienst uitgevoerd krijgen, waarbij de verkoper/uitvoerder de zekerheid heeft dat hij betaling krijgt. De gerechtsdeurwaarder functioneert als een “third trust party”. Dit voorkomt procedures voor kleine vorderingen of slottermijnen.’

⁸⁰ Sommige wijzen op de situatie in Frankrijk, waar dit de helft van de omzet zou uitmaken, zie ook de voorzitter van de UIHJ, Leo Netten, ‘op weg naar een herwaardering van het beslag- en executierecht’, *De Gerechtsdeurwaarder* 2013/2 p. 24-26.

⁸¹ Aldus het verslag van de werkgroep Uitbreiding Taken en Bevoegdheden Gerechtsdeurwaarder d.d. 31 maart 2015, p. 8.

⁸² Deze kansen worden door de in de vorige noot genoemde werkgroep gezien.

- fraudebestrijding. Bijvoorbeeld controle betrouwbaarheid van het handelsregister. Het kan ook kentekenverificatie, Ziektewet (aanwezigheids)controle of vestigings/woonplaatsverificatie (KvK) betreffen.
- faillissementscurator.
- boedel beschrijving/Executeur Testamentair.
- executieverkoop inbeslaggenomen Onroerende Zaken.

5.4. Georganiseerde bijeenkomsten

In vier door mij georganiseerde workshops voor (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders is aandacht besteed aan eventuele toekomstmogelijkheden t.a.v. de beroepsuitoefening. In totaal namen ongeveer 75 (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders deel aan de workshops. De eerste workshop was nog oriënterend in de zin dat ontwikkelingen in de juridische wereld en in de wereld van gedrag en recht werden aangegeven alsmede de toenemende multidisciplinaire samenwerking daarin. In de daarop volgende workshops werd geïnventariseerd welke benodigde kennis en vaardigheden deelnemers denken nodig te hebben en die zijn naast de trends c.q. de ontwikkelingen gelegd. Zo werd een beeld verkregen van verwachtingen en wensen.

Deelnemers benoemden zelf de vaardigheden en kennis die ze dachten nodig te hebben voor de toekomst. Juridische kennis wordt verondersteld, omdat dat de basis is van de ambtelijke werkzaamheden en de daarbij behorende bevoegdheden.⁸³ De uitkomsten m.b.t. kansen, benodigde vaardigheden en kennis zijn samengevoegd met de uitkomsten van de interviews in een overzicht in de volgende paragraaf.

5.5. Conclusie

Het beeld is duidelijk en eenduidig: het gaat niet zo goed met de branche, en voor de studenten, student stagiaires en alumni is het een moeilijke tijd. Zij ervaren dat aan den lijve door (dreigend) ontslag of gebrek aan stageplaatsen. Er zullen problemen ontstaan m.b.t. het behalen van de bachelor. De beroepsgroep staat duidelijk voor nieuwe uitdagingen. De bedreigingen voor de beroepsuitoefening zijn volgens de stakeholders van structurele aard en zorgen ervoor dat op termijn, bij ongewijzigd beleid, maar de helft van het aantal kandidaten en gerechtsdeurwaarders nodig is. Het natuurlijk verloop in de branche zal voorlopig laag zijn (ongeveer 5 %) vanwege de demografische samenstelling. Dat betekent ook een bedreiging voor de opleiding, namelijk een aanzienlijke terugloop in studentenaantallen.

⁸³ Ook andere juridische beroepen geven dit aan: <http://mknappen.wordpress.com/2014/09/30/de-advocaat-van-de-toekomst/>: 'Veel pas afgestudeerde juristen, minder jobs in de advocatuur. Is het kommer en kwel voor banenzoekers? Niet voor wie klaar is voor de advocatuur van de toekomst, waar sociale vaardigheden misschien wel belangrijker zijn dan juridische kennis. Gelukzoekers hebben de kantoren niet nodig, wel zij die bewust kiezen voor de advocatuur.' En daar staat ook: 'Juridische kennis wordt voorondersteld, en is overigens overal – ook op het internet – beschikbaar', zegt Erwin Bouwman, directeur van searchbureau Legal People. 'Persoonlijke kwaliteiten worden belangrijker: kunnen luisteren, meepraten en meedenken met directies, flexibel zijn, beschikken over aanpassingsvermogen.' En: 'Misschien heeft de beste kandidaat voor vacatures voor advocaat-stagiaires wel psychologie gestudeerd, of theologie. Of wat anders in de sociale wetenschappen. Want als er iets de laatste jaren is veranderd, en als er één verandering is die echt zal doorzetten, is het wel deze: niet de juridische kennis alléén is belangrijk, maar steeds meer ook vaardigheden als omgaan met mensen, vertrouwen wekken, empathie tonen en binden.'

Tegelijkertijd worden nieuwe kansen gezien en wordt voor sommigen langzaam duidelijk waar innovatiemogelijkheden liggen en welke vaardigheden en kennis nodig zijn. Het geeft ook een beeld wat de HU te wachten staat en waar mogelijkheden liggen voor wat betreft onderzoek en onderwijs.

Bedreigingen

Door de oplopende griffierechten wordt er minder geprocedeerd: er is sprake van een afname van het aantal dagvaardingen
De digitalisering van de rechtsgang, zoals het digitaal aanbrenen van een zaak, zal een verdere vermindering van de ambtshandelingen veroorzaken. Er is en wordt veel geïnvesteerd in het digitale beslagregister, de Verwijsindex Schuldhelpverlening en andere initiatieven in de beginfase van het schuldtraject. Dit veroorzaakt echter ook een vermindering van het aantal ambtshandelingen.
Door de toenemende schuldenproblematiek kan steeds minder worden geïnd en moet meer moeite worden gedaan voor het incasseren van een vordering, en dit terwijl de bereidheid om voor deurwaardersdiensten te betalen afneemt. Vooral de overheid speelt hierin een grote rol.
Omzet en resultaten lopen als gevolg hiervan terug.

Kansen

ICT-kennis en vaardigheden: verder ontwikkelen benodigde innovaties
Optreden als gemachtigde en adviseur
Bewindvoering, schuldhelpverlening en mediation
Inzet op preventie schulden en ontruiming (in combinatie met ICT-tools)
Specialismen
Proces-verbaal van constatering
Centrale rol voor de deurwaarder in het gehele invorderingsproces
Incasso-mediation of geschillenbeslechting
Bewaarneming/Borg
Fraudebestrijding
Faillissementscurator

Boedel beschrijving/Executeur Testamentair.
Executieverkoop inbeslaggenomen Onroerende Zaken.

Benodigde vaardigheden en kennis

In de gesprekken werd aangegeven welke nieuwe vaardigheden en kennis men nodig dacht te hebben voor de gewenste innovatie, uiteraard naast de juridische kennis. Gevoegd bij de kansen die naar voren kwamen uit de interviews ontstaat een volgende overzicht met een groepering naar meest genoemde benodigde vaardigheden of kennis.

Vaardigheden

1. Communicatie - Communicatievaardigheden - Empatisch vermogen - Sociale vaardigheden - Klantvriendelijkheid (en de klant is ook de debiteur)	2. Innovatie - ICT-vaardigheden - Creatief denken - Inspelen op veranderingen - Innovatie is mensenwerk: zorg dat medewerkers voldoende vakkennis hebben en houden en openstaan voor vernieuwing
3. Beroepsethiek - De onberispelijke onafhankelijke deurwaarder met uitstekende kwaliteitsbewaking moet op de voorgrond staan - Waardengericht werken - Transparant zijn	4. Overig - Flexibiliteit - Intermediëren in brede zin - Commercieel inzicht - Marktinzicht - Maatschappelijke betrokkenheid - (Nog) meer gerichtheid op juridische competenties - Procederen

Kennis

Ondernemerschap - besturen van kantoor en ondernemerschap - kennis van productie en processen - kennis van data omzetten in producten - marktkennis - risicomanagement	- Bewindvoering - Schuldhulpbemiddeling - Sociaal maatschappelijke kennis
ICT gerelateerde kennis	Kennis over ethiek & moraliteit

6. Eindconclusie: de gevolgen voor het onderwijs

Bedreigingen

De bachelor opleiding blijft nodig omdat er altijd nieuwe kandidaten moeten worden opgeleid, maar er zijn in de nabije toekomst waarschijnlijk weinig nieuwe kandidaten nodig. De markt is verzadigd, terwijl vooral jonge kandidaten worden ontslagen. Gevoegd bij het gegeven uit de conclusie van een vorig hoofdstuk dat het natuurlijk verloop laag zal zijn, zal de risicoanalyse aangepast moeten worden: bij ongewijzigde omstandigheden zal de instroom langer blijvend laag zijn.

Dat betekent dat in ieder geval, gezien het arbeidsperspectief en de mogelijkheid tot stagelopen, duidelijke voorlichting moeten worden gegeven over het perspectief op werk en de problemen met de stage, zodat studenten weten wat het risico is.

Kansen: de uitdaging voor de toekomst

Maar.....de meeste (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders zien kansen in flexibel onderwijs dat de HU zou kunnen aanbieden. Er is behoefte aan de mogelijkheid om cursussen/modules te volgen: medewerkers zouden delen uit het curriculum moeten kunnen volgen zonder dat perse een bachelordiploma moet worden gehaald. Het betreft dan niet alleen de incassomedewerkers of deurwaardersassistenten, maar ook juristen en (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders die hun kennis en vaardigheden op peil willen houden.⁸⁴ Er kan daartoe gewerkt worden met (deel)certificaten. Juridische kennis en vaardigheden blijven uiteraard de basis van de opleiding voor kandidaat-gerechtsdeurwaarder en die kennis kan heel goed via die cursussen/modulen worden aangeboden. De oefenrechtbank is een mooie vorm van samengaan van vaardigheden en kennis die in het kader van de genoemde mogelijkheid en wensen meer aandacht en promotie verdient.

Er is daarnaast ook behoefte aan aanbod in de vorm van contractonderwijs, dan wel in de vorm van precursussen, vooral met het oog op benodigde innovaties en actualiteiten. Nieuwe rollen en modellen zullen met de beroepsgroep moeten worden ontwikkeld door verder onderzoek van de toekomstmogelijkheden. Het innoverend en onderzoekend vermogen van studenten zal meer aandacht moeten krijgen in het onderzoeksonderwijs, zodat ze in staat zullen zijn innovatieve bijdragen te leveren aan de beroepspraktijk.

Als gevolg van de veranderende markt zijn nieuwe vakken en/of trajecten noodzakelijk. Aansluiting kan worden gezocht bij de kansen die worden aangegeven.⁸⁵ Die onderwerpen moeten zo nodig verder verkend en onderzocht worden en ook hier liggen kansen voor onderzoek zodat het onderwijs tijdig kan worden geactualiseerd terwijl de praktijk wordt bediend.

⁸⁴ Als voorbeelden worden genoemd het verder opleiden van medewerkers in de beginselen van het burgerlijk recht: daarbij wordt gedacht aan zowel het materiele recht als het formele recht (beslag- en executierecht). De oefenrechtbank als cursus waarin verschillende vaardigheden en kennis samenkomen voor degenen die procederen. Juristen en anderen die procederen hebben belangstelling voor het volgen van het vak koop en consumentenkoop vanwege de belangrijke ontwikkelingen en uiteraard zal voor hele beroepsgroep gelden dat snel ingespeeld zal moeten worden op de ontwikkelingen van het project KEI.

⁸⁵ Zie het overzicht bij hfd. 5.5.

Meer kennis van gedrag in relatie tot de schuldenproblematiek en andere juridische onderwerpen werd in de workshops gedoceerd en gewaardeerd. Hierin ligt ook een duidelijke relatie met gewenste communicatieve vaardigheden. Verder valt te denken aan insolventierecht, arbeidsrecht (uitgebreider zodat geprocedeerd kan worden), aanbestedingsrecht, beroepsethiek, beschermingsbewind en vaardigheden op het gebied van ICT. Het omgaan met sociale media, webdesign, gebruik van 'visuals' bij de communicatie met schuldenaren of schuldeisers zal daar een onderdeel van moeten zijn. Enkele deurwaardersorganisaties hebben al belangstelling getoond voor de verdere ontwikkeling van het gebruik van 'visuals' in hun communicatie. Het bereiken van laaggeletterden zal daarbij centraal kunnen staan.⁸⁶

Verder onderzoek is echter nodig op het gebied van gewenste ICT- en communicatievaardigheden om meer duidelijkheid te verkrijgen omtrent de wensen van de beroepspraktijk met het oog op de toekomst. Hier liggen ook mogelijkheden voor onderzoek met studenten.

Leven lang Leren bachelorniveau

Voor wat betreft het Leven Lang Leren onderwijs bij het Instituut voor Recht: er liggen mogelijkheden voor gezamenlijke cursussen c.q. trajecten met aandacht voor de specifieke rollen van onze professionals in de beroepspraktijk. Beschermingsbewind, schulddienstverlening: de wereld van schulden en incasso kunnen elkaar op deze gebieden in het onderwijs vinden.

Het ontwikkelen van ICT vaardigheden en bijvoorbeeld het gebruik van 'visuals' in de juridische beroepspraktijk, alsmede van communicatieve vaardigheden, wederom uiteraard met behoud van ieders rol in de beroepspraktijk, ligt ook voor gezamenlijk onderwijs en onderzoek voor de hand.

Leven lang leren post-hbo niveau

Voor de ervaren kandidaten die gerechtsdeurwaarder-ondernemer willen worden zal een passend post-hbo traject m.b.t. ondernemerschap moeten worden ontworpen. De beroepsgroep is te klein voor een passend hbo-master traject, terwijl daar eigenlijk gezien de verantwoordelijkheden en benodigde visie wel behoefte aan bestaat. Onderzocht zou kunnen worden of een brede master op het gebied van schulden en incasso voor de diverse beroepsgroepen die daarin werkzaam zijn mogelijk is.

Ten slotte

Het voorgaande vraagt van de HU dat snel op actuele ontwikkelingen kan worden ingespeeld: de ontwikkelingen volgen elkaar in een hoog tempo op, zowel in de juridische wereld (b.v. het project KEI) als ten behoeve van de juridische werkzaamheden benodigde inzichten uit andere disciplines. Een aantal deurwaardersorganisaties heeft inmiddels aangegeven dat er behoefte bestaat om de HU te betrekken bij de informatiebehoefte en bij benodigd onderzoek, men ziet daarin een rol voor docenten en studenten die in samenspraak met de praktijk daaraan zouden kunnen werken.⁸⁷

⁸⁶ Een onderzoeksvoorstel is in voorbereiding om met de Faculteit Communicatie en Journalistiek onderzoek te doen naar het (juiste) gebruik van visuals in de juridische wereld.

⁸⁷ Vanuit de HU zijn eerste gesprekken gevoerd met GGN (innovatieteam), Incassade, Groenewegen en partners en Agin Pranger (Egbert Dragstra). Met de beroepsorganisatie (KBvG) zal daartoe een convenant worden gesloten.

De wensen vanuit de praktijk passen heel goed bij de ontwikkeling van de university of applied sciences die de HU wil zijn⁸⁸ en bij de onderwijsinnovatie die gaande is⁸⁹:

‘Hogeschool Utrecht wil mensen hun hele professionele leven begeleiden, van 17 tot 67 jaar: een leven lang leren. We bieden dan ook een samenhangend onderwijsaanbod van bachelors, masters en post-initiële cursussen, in nauwe samenwerking met het beroepenveld. Om startende én werkende professionals optimaal onderwijs te kunnen bieden, ontwikkelt ons onderwijs zich voortdurend. Leven Lang Leren maakt bij de HU dan ook deel uit van een groter geheel: Onderwijsinnovatie’

Behalve een samenhangend aanbod tot Leven lang Leren (LLL) zal het onderwijs deels face-to face en deels online en in de beroepspraktijk plaatsvinden. Dat past uitstekend bij de genoemde wensen van het werkveld: (na)scholing van alle medewerkers, diverse vormen van onderwijs: modulair, flexibel en deels online, betrokkenheid van de organisaties bij wensen onderwijs en onderzoek, en docenten die naar de deurwaardersorganisaties gaan om daar les te geven en/of te adviseren. Er liggen voldoende mogelijkheden voor het LLL-team om daarop in te springen en zo de kansen die er liggen aan te pakken. Dit vergt van de zijde van de HU faciliteiten om snel te kunnen in spelen op de wensen en een degelijke ondersteuning van docenten om dit mogelijk te maken.⁹⁰ Het LLL-team zal op de hoogte moeten zijn en blijven van de ontwikkelingen in de beroepspraktijk, van actualiteiten op de desbetreffende kennisgebieden, van benodigde (innovatie)vaardigheden en van relevant onderzoek.

Uit dit onderzoek blijkt waar opleidingsbehoeften liggen en waar het komend jaren naar toe moet worden gewerkt. Door de wensen goed in kaart te brengen en een begin te maken met een plan van aanpak, zullen niet alle problemen kunnen worden opgelost die het gevolg zijn van een geringe instroom; de beroepsgroep is klein en de omvang zal verder afnemen.⁹¹ Een goed samenhangend aanbod van mogelijkheden zal verlichting geven voor de opleidingsfinanciën, maar die waarschijnlijk niet volledig oplossen. Een gezamenlijke inspanning van de HU, de KBvG, het ministerie en de deurwaardersorganisaties zal nodig zijn om te kunnen blijven voorzien in de opleidingsbehoeften.

Aanbevelingen

1. Sluit in onderwijs en onderzoek aan bij de kansen die de beroepsgroep ziet voor wat betreft een toekomstperspectief. Versterk de inbreng uit het beroepenveld.
2. Zoek aansluiting bij gewenste kennis en vaardigheden.
3. Versterk het innovatief en onderzoekend vermogen van de student in samenwerking met de beroepspraktijk d.m.v. gezamenlijk onderzoek.

Ook heeft de Vereniging Deurwaardersbelangen.NU aangegeven te willen samenwerken op gebied van onderwijs en onderzoek. Met andere deurwaarderorganisaties zal nog worden gesproken.

⁸⁸ Zie ook het internationale samenwerkingsverband Carpe, een consortium voor toegepast onderzoek en beroepsgericht onderwijs: www2.mmu.ac.uk/carpe/the-carpe-partners/

⁸⁹ www.hu.nl/OverDeHU/Onderwijsinnovatie.aspx

⁹⁰ Daarbij past over het algemeen niet het 1 à 2 jaar van te voren laten vastleggen van een assortimentsaanbod.

⁹¹ Overigens is al een begin gemaakt met het ontwerpen van pe-onderwijs. En is een congres georganiseerd met een van de thema's voor de toekomst.

4. Versterk het innovatief en onderzoekend vermogen van docenten bijvoorbeeld door het organiseren van gezamenlijke conferenties met de beroepspraktijk over maatschappelijke ontwikkelingen.
5. Maak het snel mogelijk om modules/cursussen uit het bestaande curriculum aan te bieden aan de beroepspraktijk.
6. Richt de opleidingen c.q. afstudeertrajecten die vertegenwoordigd zijn in het LLL-team van het Instituut voor Recht zo flexibel mogelijk in, zodat optimaal gebruik gemaakt kan worden van persoonlijke leertrajecten.
7. Onderzoek de mogelijkheden voor gezamenlijke cursussen c.q. trajecten met aandacht voor de specifieke rollen van onze professionals in de beroepspraktijk.⁹²
8. Bij snelle ontwikkelingen hoort een snelle mogelijkheid tot aanbieden van actuele cursussen in het contracts- c.q. het pe-onderwijs.
9. Ontwerp een passend post-hbo traject m.b.t. ondernemerschap.
10. Onderzocht zou kunnen worden of een brede master op het gebied van schulden en incasso voor de diverse beroepsgroepen die daarin werkzaam zijn mogelijk is.

⁹² Inmiddels is het innovatieteam hier mee bezig.

Literatuurlijst

Van den Berg-Smit 2013

C. van den Berg-Smit, *De gerechtsdeurwaarder: ambtenaar en ondernemer. Ontwikkelingen in de beroepsuitoefening en de gevolgen voor de opleiding* (diss. UU), Apeldoorn/Antwerpen: Maklu-Uitgevers 2013.

Boeder 2014

O.J. Boeder, 'De procesinleiding volgens KEI ontleed', *Tijdschrift voor de Procespraktijk* 2014/4.

Jungmann e.a. 2012

N. Jungmann e.a., *Paritas Passé. Debiteuren en crediteuren in de knel door ongelijke incassobevoegdheden*, Den Haag: SDU 2012.

Lekkerkerker 2010

G.J.C. Lekkerkerker e.a., *De goede notaris. Over notariële deontologie*, Den Haag: Sdu 2010.

Netten 2014

Leo Netten, 'op weg naar een herwaardering van het beslag- en executierecht', *De Gerechtsdeurwaarder* 2013/2 p. 24-26.

Rijsdijk & Feikema 2014

J. Rijsdijk, O.M. Jans & J. Feikema, *Naar een nieuwe beslagvrije voet. Vereenvoudiging in een tweetrapsraket*, Den Haag: Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders 2014.

Rijsdijk & Nijenhuis 2012

J. Rijsdijk & J. Nijenhuis (red.), *Herziening van het beslagverbod roerende zaken. Een achterhaalde regeling bij de tijd gebracht*, Den Haag: Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders 2012

Westhof & Tom 2014

Florieke Westhof & Mirjam Tom, *De monitor betalingsachterstanden 2014*, Zoetermeer: Panteia 2014.

Commissie Van de Winkel 2009

Commissie Van de Winkel, rapport Noblesse Oblige 2009.

Bijlage 1 Risicoanalyse

Risico analyse op basis van maatschappelijke ontwikkelingen en de consequenties voor arbeidsmarkt en opleiding van (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders

September 2014. Door E. M. Verboon, I. v.d. Berg, M. Jansma

De arbeidsmarkt voor (kandidaat-)gerechtsdeurwaarders is in rap tempo aan het verslechteren. De gemiddelde omzet is in de branche al met 8% afgenomen.⁹³ De volgende ontwikkelingen spelen een rol:

- veel bedrijven maken als gevolg van de verhoging van griffierechten een kosten baten afweging voordat zij naar de deurwaarder stappen voor incassovorderingen. Het CBS meldt een 20% afname in incassozaken die aan de kantonrechter worden voorgelegd. Er ligt een wetsvoorstel in de Tweede Kamer om de griffierechten nog meer te verhogen;⁹⁴
- als gevolg van de invoering van het beslag register zullen er wellicht geen “onnodige”, (lees voorheen niet te vermijden) beslagen meer gelegd worden. Dat zou tot minder ambtelijk werk voor deurwaarders kunnen leiden;
- de groep problematische schuldenaren groeit omdat gemeentelijke schuldhelpverlening zich richt op schuldenaren die geholpen kunnen en willen worden. Desalniettemin levert dit geen werk op voor de deurwaarders want veel opdrachtgevers contracteren onder de condities ‘no cure no pay’;⁹⁵
- door professionalisering van de schuldhelpverlening en bewindvoering zullen steeds meer innovatieve oplossingen in het minnelijk traject gevonden worden waar de deurwaarder niet aan te pas komt. Daarnaast werken banken aan bijzonder beheer oplossingen waarbij geen ambtelijke handeling meer nodig zal zijn. Het mee kunnen nemen van de restschulden en het aftrekbaar blijven van de rente daarop, zullen naar alle waarschijnlijkheid met aantal executie verkopen verminderen;
- de digitalisering van de dagvaarding veroorzaakt een afname van het aantal dagvaardingen ondanks blijvende betrokkenheid van de deurwaarder bij de procesinleiding (conform Filtermodel);
- overheidsorganisaties starten met rijksincasso of besteden hun diensten aan een selecte groep. Steeds meer bedrijven richten hun eigen incassoafdeling op en besteden dat niet meer uit aan deurwaarders, zoals bijvoorbeeld Post.nl en Santander;
- het natuurlijk verloop in de branche is momenteel laag (4%) vanwege de demografische samenstelling van de beroepsgroep.⁹⁶

De verwachting is dat over vijf jaar een omvang van 600 – 700 (kandidaat-)deurwaarders genoeg zal zijn om het ambtelijk werk te kunnen realiseren. Dit betekent dat er nu sprake is van een overcapaciteit van ongeveer 30%, die gereduceerd zal worden door natuurlijk verloop en al dan niet gedwongen carrière switches.

De instroom van nieuwe studenten voor de afstudeervariant kandidaat- gerechtsdeurwaarder is als gevolg van deze arbeidsmarktonwikkelingen de laatste twee jaar al tot een derde gereduceerd (ongeveer 20 studenten). De verwachting is dat het aantal instromers de komende drie tot vijf jaar nog verder afneemt totdat het overschot aan deurwaarders elders emplooi heeft gevonden en het natuurlijk verloop in de beroepsgroep de opleidingsvraag weer gaat bepalen. Het natuurlijk verloop over vijf jaar is bij benadering 8% van de afgeslankte beroepsgroep hetgeen impliceert dat tussen de 30 en 50 (kandidaat-)gerechtsdeurwaarders door nieuwe aanwas moeten worden opgevolgd.⁹⁷

Op basis van deze ontwikkelingen geschatte instroomcijfers betekenen het volgende voor de opleidingsfinanciën.⁹⁸

⁹³ BFT 2013

⁹⁴ www.rechtspraak.nl. Inmiddels is duidelijk geworden dat deze verhoging niet door gaat;

⁹⁵ C. van den Berg-Smit (2013). De gerechtsdeurwaarder, ambtenaar en ondernemer.

⁹⁶ Schatting gebaseerd op demografische cijfers uit het Jaarverslag 2013 van de KBvG

⁹⁷ Jaarverslag 2013 van de KBvG

⁹⁸ Voor benodigde fte: onderwijsprijs: 0,5 – 1,2 afhankelijk van groepsgrootte;; jaaromvang 60 EC; 1 fte: 1659 uur; percentage overige taken: 46% ;

Scenario zonder maatregelen								
Studiejaar	stud jaar 1	stud jaar 2	stud jaar 3	stud jaar 4	stud jaar 5 e.v.	benodigde fte	bekostigde fte	verschil (in €)
14-15	20	12	41	36	44	3,22	4,11	74627
15-16	10	13	12	41	44	2,79	3,09	24983
16-17	10	7	13	12	44	1,96	2,01	3779
17-18	10	7	7	13	15	1,71	1,39	-26933
18-19	15	7	7	7	15	1,70	1,33	-30570
19-20	20	10	7	7	10	1,88	1,52	-30695
20-21	30	13	10	7	10	2,22	2,04	-14930
Scenario gecombineerd jaar 1 in 15-16, 16-17, 17-18 (NB. heeft alleen effect voor de onderwijsprijs in jaar 1)								
Studiejaar	stud jaar 1	stud jaar 2	stud jaar 3	stud jaar 4	stud jaar 5 e.v.	benodigde fte	bekostigde fte	verschil (in €)
14-15	20	12	41	36	44	3,22	4,11	74627
15-16	10	13	12	41	44	2,47	3,09	51469
16-17	10	7	13	12	44	1,65	2,01	30265
17-18	10	7	7	13	15	1,39	1,39	-447
18-19	15	7	7	7	15	1,70	1,33	-30570
19-20	20	10	7	7	10	1,88	1,52	-30695
20-21	30	13	10	7	10	2,22	2,04	-14930
Scenario zonder maatregelen								
Studiejaar	stud jaar 1	stud jaar 2	stud jaar 3	stud jaar 4	stud jaar 5 e.v.	benodigde fte	bekostigde fte	verschil (in €)
14-15	20	12	41	36	44	3,22	4,11	74627
15-16	10	13	12	41	44	2,79	3,09	24983
16-17	10	7	13	12	44	1,96	2,01	3779
17-18	0	7	7	13	15	1,13	1,07	-4609
18-19	25	0	7	7	15	1,36	1,44	6868
19-20	20	17	0	7	10	1,58	1,52	-5680
20-21	30	13	17	0	10	2,20	2,04	-13459

Derhalve rechtvaardigen de volgende argumenten het behoud van de afstudeervariant kandidaat-gerechtsdeurwaarder (GDW) binnen het CROHO HBO Rechten:

1. Naar verwachting is de verslechterde instroomsituatie tijdelijk en impliceert dit geen groot financieel risico. Daarnaast is het docentencorps employable en tijdelijk goed inzetbaar bij andere (juridische) opleidingen, het KSI of contractonderwijs.
2. Het hele terrein van opleiden voor beroepsuitoefening in de wereld van schulden en incasso wordt door de HU gedekt met GDW, SJD, MWD en HBO Rechten.
3. GDW leidt professionals op die een rol spelen binnen de maatschappelijke trend “*veranderende sociaal-economische verhoudingen en gevolgen van de crisis o.a. uitsluiting van de arbeidsmarkt en toename van*

Voor bekostigde fte: verloopratio 9%; docent student ratio 1:29 en 1: 58; Voor verschil benodigde en bekostigde fte in €: GPL: € 83.600

armoede en schulden” waar de FMR zich toe wil verhouden.

4. GDW sluit aan bij de onderzoeksportefeuille van het lectoraat Schulden en incasso binnen het KSI van de FMR.
5. GDW is een bekostigde opleiding. Die bekostiging is niet alleen benut om studenten op te leiden, maar ook om specifieke expertise in het GDW team op te bouwen met name op het terrein van de procespraktijk. Het is een verspilling van middelen, kennis en vaardigheden van docenten om de opleiding af te stoten.
6. Het GDW team is gericht op Leven Lang Leren. Mede op verzoek van haar werkveld is gestart met een PE (Permanente Educatie) aanbod voor deurwaarders (www.pe-deurwaarders@hu.nl). De verwachting is dat de omzet via contractactiviteiten zal toenemen de komende jaren. Er ligt thematiek om post HBO-onderwijs te ontwikkelen die interessant is voor meerdere typen professionals uit de wereld van schulden en incasso, o.a. SJD-ers, Schuldhulpverleners, Sociaal Raadslieden, MWD-ers, HBO juristen en (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders zoals bijvoorbeeld: de taal van de incasso”, “wrap around care”, communicatie met de debiteur, empowerment van burgers om gebruik te maken van hun rechten, veranderende wereld van rechten en plichten van burgers, professionalisering en ethiek.
7. In de Gerechtsdeurwaarderwet en het daarbij behorende Besluit Opleiding en Stage kandidaat-gerechtsdeurwaarder is de verantwoordelijkheid voor in stand houden van een deurwaardersopleiding op HBO niveau vastgelegd. Het ministerie van Justitie heeft aan de HU, als centraal gelegen hogeschool, de wettelijke erkenning gegeven om de opleiding uit te voeren (art. 25 Gerechtsdeurwaarderswet en Besluit van 25 augustus 2003, *Stcrt.* 2003, 164 en gewijzigd bij Besluit van 5 april 2006, *Stcrt.* 2006,86) Het toezicht op de opleiding (art. 5 Wet op de onderwijsinspectie) wordt overigens mede gedaan door het ministerie van Veiligheid en Justitie (NvT bij het Besluit van 12 juni 2003, *Stb.* 250).

Bijlage 2 Lijst van geïnterviewden en georganiseerde workshops m.b.t. de toekomst van de gerechtsdeurwaarders

1. Bureau Financieel Toezicht (BFT): Anton Snoeren
2. Erna Splint (LAVG)
3. Oscar Boeder en Chris Bakhuis-van Kesteren (KBvG).
4. Egbert Dragstra (Agin)
5. Bram Buik (gastdocent HU, gerechtsdeurwaarder Buik & Vander Horst gerechtsdeurwaarders)
6. Jos Rutten (docent HU en toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder Alkema|Vloet|Kuijpers Gerechtsdeurwaarders)
7. Hans Groenewegen (voorzitter Vereniging Deurwaardersbelangen nu en oud directeur en ceo Groenewegen en partners)
8. Paul Otter (gerechtsdeurwaarder en directeur Incassade en lid van de Beroepenveld commissie Hu – opleiding GDW).
9. Arjan Boiten, voorzitter Ledenraad KBvG.

Daarnaast zij gesprekken gevoerd met:

10. GGN: innovatieteam (Overleg t.b.v. samenwerking GGN en HU m.b.t. onderwijs en onderzoek)
11. Frank Geleïnse (alumnus en toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder)
12. Jacco van Lunteren (gerechtsdeurwaarder)

Workshops

Overige informatie: opgehaalde informatie n.a.v. vier door mij gegeven workshops aan (kandidaat-) gerechtsdeurwaarders: 'De toekomst van de gerechtsdeurwaarder', met specifiek vragen over benodigde vaardigheden en kennis.

Bijlage 3 Notitie Stage GDW

Bijlage 2

Notitie Stage GDW: invulling voltijdse stage

Artikel 27, eerste lid, Gerechtsdeurwaarderswet (GdwW) bepaalt dat een toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder een stage van een jaar doorloopt. In hetzelfde artikellid is bepaald dat in geval van werkzaamheid in deeltijd die periode naar evenredigheid verlengd wordt.

Artikel 27 GdwW:

1. Een toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder doorloopt een stage van een jaar. In geval van werkzaamheid in deeltijd wordt die periode naar evenredigheid verlengd.
2. Bij algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld met betrekking tot de inrichting van de stage, de beoordeling van het kennen en kunnen van de stagiair, en de rechten en verplichtingen van de stagiair en de gerechtsdeurwaarder op wiens kantoor hij werkzaam is.

(...)

Binnen de opleiding tot kandidaat-gerechtsdeurwaarder aan de HU wordt de hiervoor bedoelde stage vervuld in het vierde (laatste) studiejaar. Dat dit zo is blijkt zonder meer uit het Besluit van de Minister van Justitie van 25 augustus 2003 tot erkenning van de opleiding tot kandidaat-gerechtsdeurwaarder aan de HU (toen nog Hogeschool van Utrecht).⁹⁹ In dit besluit overweegt de minister:

dat na drie jaar opleiding de hoedanigheid van kandidaat-gerechtsdeurwaarder als bedoeld in artikel 25, eerste lid, van de Gerechtsdeurwaarderswet kan worden verkregen;

dat het vierde jaar van de opleiding is ingericht als stagejaar als bedoeld in artikel 27, eerste lid, van de Gerechtsdeurwaarderswet;

Ik ga er dan ook in deze notitie vanuit dat in het vierde jaar van de opleiding bij de HU de stage als bedoeld in artikel 27 GdwW wordt doorlopen.

De vraag die aan deze notitie ten grondslag ligt is de volgende: *Hoeveel uur moet de student werkzaam zijn als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder om te voldoen aan de verplichting van een voltijds stagejaar?*

CONCLUSIE:

Ik ben tot de conclusie gekomen dat kan worden aangenomen dat onderwijsactiviteiten in het stagejaar onder de stagetijd mogen worden gerekend. Na begroting van de hieraan bestede tijd en

⁹⁹ Stcrt. 27 augustus 2003, nr. 164, p. 9. De opleiding viel toen overigens nog onder SJD. Bij besluit van 5 april 2006 van de Minister van Justitie (Stcrt. 3 mei 2006, nr. 86, p.13) is de overgang naar HBR goedgekeurd, zonder verdere inhoudelijke overwegingen. In de toelichting op dit besluit staat: "Deze wijziging is slechts van technische aard. Het heeft geen inhoudelijke wijziging van het opleidingsplan tot gevolg."

vaststelling van wat in het kader van de stage als "voltijd" moet worden gezien, kom ik tot de conclusie dat een wanneer een student minimaal **24 uur per week** relevant werk als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder verricht, hij, gelet op de tijd die hij verder aan onderwijs besteedt, kan worden beschouwd als voltijd stagiair.

Er is wat dit betreft overigens sprake van een bijzondere verwevenheid tussen de opleiding HBR-DT GDW en de stageverplichting van art. 27 GdwW: van de stageverplichting maakt deel uit het volgen van de opleiding (de voorgeschreven vakken worden gevolgd binnen de stagetijd), en andersom maakt van de opleiding deel uit de beroepsstage (met de werkzaamheden binnen de stage voldoet de student aan het onderdeel praktijktijd).

ONDERBOUWING:

Voor de beantwoording van de hiervoor geformuleerd vraag zijn volgens mij de volgende deelvragen van belang:

1. Wat is "voltijd" in de zin van artikel 27 GdwW? Ofwel, hoeveel uur moet door de student in een jaar minimaal besteed zijn om onder de noemer "voltijd" te vallen?
2. Welke activiteiten wordt de student geacht te verrichten binnen zijn voltijd stage? Of concreter: vallen de onderwijsactiviteiten die de student bij de HU moet volgen binnen of buiten zijn voltijd stage?
3. Als de onderwijsactiviteiten binnen de stage vallen, hoeveel uur omvat het onderwijs dan, en hoeveel uur blijft dan per saldo over te vervullen door werk "in het veld"?

Deze vragen laten zich wat mij betreft als volgt beantwoorden.

1. 'voltijd' is 36 uur gedurende 47 weken

Ik merk op dat art. 27 GdwW niet spreekt over voltijd, maar slechts over de situatie dat een student in "deeltijd" werkt. Wat verstaan wordt onder 'voltijd' moet dus afgeleid worden van de vraag wat 'deeltijd' is. Artikel 1, onder h, GdwW geeft een definitie voor het begrip deeltijd.

Artikel 1 GdwW:

Voor de toepassing van het bij of krachtens deze wet bepaalde wordt verstaan onder:

(...)

h. deeltijd: de werktijd die korter is dan de volledige werktijd die geldt voor burgerlijke rijksambtenaren, werkzaam op de ministeries;

(...)

Zie ik het goed, dan is de volledige werktijd voor burgerlijke rijksambtenaren 36 uur per week.¹⁰⁰

Artikel 2 Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1984:

In dit besluit wordt verstaan onder:

(...)

g. volledige arbeidsduur: een arbeidsduur welke gemiddeld zesendertig werkuren per week omvat;

(...)

Artikel 4 Rijksambtenarenreglement:

1. In dit besluit wordt verstaan onder:

(...)

c. volledige arbeidsduur: een arbeidsduur welke gemiddeld 36 werkuren per week omvat;

(...)

Deeltijd in de zin van art. 27 GdwW is dus een tijdsbesteding aan de stage van minder dan 36 uur per week. In het kader van de vervulling van de stage bedoeld in art. 27 GdwW moet dus worden verstaan een tijdsbesteding van 36 uur per week.

Op jaarbasis is dat dan 36 uur x 52 weken minus het aantal vaste vakantie- en verlof dagen. Voor burgerlijke rijksambtenaren bedraagt het recht op vakantie 165,6 uren¹⁰¹, ofwel ongeveer 20 dagen of 4 werkweken. Daarnaast geldt dat de rijksambtenaar verlof krijgt als "de Rijksdienst op een daartoe aangewezen kerkelijke of nationale, landelijk, regionaal of plaatselijk erkende feest- of gedenkdag is gesloten".¹⁰² Wat dit laatste betreft is hiervan volgens mij in elk geval sprake op de volgende dagen: nieuwjaarsdag, 2^e paasdag, koningsdag, 2^e pinksterdag en 2^e kerstdag. In totaal zijn dit 5 werkdagen, ofwel 1 werkweek of 40 uren.

Dit alles betekent dan dat een gemiddeld voltijd jaar bestaat uit:

- 36 uur x 52 weken = 1872,00 uur

- vakantie: 165,60 uur -/-

- feestdagen: 40,00 uur -/-

1666,40 uur

¹⁰⁰ Art. 2, onder g, Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1984 en art. 4, eerste lid, onder c, Algemeen Rijksambtenarenreglement

¹⁰¹ Art. 22, vierde lid, Algemeen Rijksambtenarenreglement

¹⁰² Art. 32a, eerste lid, Algemeen Rijksambtenarenreglement

Op jaarbasis zal de student dus 1660,40 aan zijn stage moeten besteden. Er kan vanuit worden gegaan dat dit moet gebeuren in 47 effectieve weken (52 weken minus 4 vakantieweken en 1 werkweek voor feestdagen). Op welke wijze de student deze tijd kan invullen komt hieronder aan de orde.

2. onderwijs valt binnen de voltijd stage

Op de stage is gelet op art. 27, tweede lid, GdwW van toepassing het Besluit opleiding en stage kandidaat-gerechtsdeurwaarder.¹⁰³ Voor de invulling van de stage is relevant art. 22 van dit besluit.

Artikel 22 Besluit opleiding en stage kandidaat-gerechtsdeurwaarder:

De gerechtsdeurwaarder onder wiens verantwoordelijkheid de stagiair werkzaam is, verschaft de stagiair in ieder geval:

- a. passende arbeid, die alle de tijdens de stageperiode voorkomende ambtshandelingen en de daarmee rechtstreeks samenhangende werkzaamheden omvat;
- b. de nodige leiding, voorlichting en raad met betrekking tot de praktijkuitoefening;
- c. voldoende gelegenheid om aanvullende cursussen te volgen die nodig zijn voor de uitoefening van de gerechtsdeurwaarderspraktijk, en
- d. een zodanige vergoeding voor de werkzaamheden, dat die geen belemmering vormt voor de instroom tot de beroepsgroep.

Hieruit kan worden afgeleid dat de stage wordt ingevuld door:

1. passende arbeid: tijdens de stageperiode voorkomende ambtshandeling en daarmee rechtstreeks samenhangende werkzaamheden;
2. aanvullende cursussen die nodig zijn voor de uitoefening van de gerechtsdeurwaarderspraktijk.

Het lijkt mij redelijk om aan te nemen dat de onderwijsactiviteiten waaraan de student in het vierde jaar van zijn opleiding (het stagejaar) moet deelnemen, *onderdeel uitmaakt* van de vervulling van de stage bedoeld in art. 27 GdwW. Deze gedachte wordt ondersteund door de toelichting op het laatstbedoelde besluit. Daarin lezen we onder meer:

Aangezien de stage er op is gericht dat de stagiair zelfstandig een behoorlijke praktijk als (toegevoegd kandidaat-) gerechtsdeurwaarder kan uitoefenen, zijn praktijkgerichte cursussen nodig. In de huidige praktijk is naast de stagiair en de gerechtsdeurwaarder ook de opleider bij de stage betrokken. (...)

¹⁰³ Stb. 2001, 326

Bij de stage, die in het verlengde van de opleiding ligt, heeft de opleider een coördinerende en bemiddelende rol. In dat kader stelt de opleider een stageplan vast (...) Daarbinnen kan door de opleider onder meer worden aangegeven welke cursussen ter verwerving van de noodzakelijke praktische vaardigheden daadwerkelijk zullen moeten worden gevolgd. Daarbij kan worden gedacht aan zaken als communicatieve vaardigheden, conflictbeheersing, financieel management, time-management en Arbo-regelgeving. (...) Het tweede lid bepaalt dat de stagiair tijdens de stage, dus in tijdsbestek van een jaar, de praktische vaardigheden moet kunnen verwerven die de zelfstandige uitoefening van de werkzaamheden als toegevoegd kandidaat-gerechtsdeurwaarder vereist, en dat hij inzicht verwerft en ervaring opdoet met de praktijkuitoefening van de gerechtsdeurwaarder. Deze eisen zijn noodzakelijkerwijs in algemene bewoordingen vervat.

Duidelijk is dat de wetgever bedoelt heeft dat de cursussen die de opleider aanbiedt tijdens het stagejaar, moeten zijn gericht op het verwerven van de competenties die nodig zijn voor het uitoefenen van een gerechtsdeurwaarderspraktijk. Het volgen van dergelijke cursussen maakt onderdeel uit van de vervulling van de stage.

De tijd die de student in zijn stagejaar (vierde jaar) besteed aan andere onderdelen dan praktijktijd dat jaar, vallen dus binnen de stage. Wat dan aan uren overblijft moet door praktijkwerkzaamheden worden ingevuld.

3. Omvang praktijkwerkzaamheden

De vraag die dan resteert is hoeveel uren de student in het stagejaar (vierde jaar) kwijt is aan zijn studie, buiten het onderdeel praktijktijd. Het curriculum van het vierde jaar ziet er als volgt uit:

PERIODE A-D (zomergroep stage) of C-B (maartgroep)	ECTS
Afstudeeropdracht	15
Stage (Praktijktijd jaar 4) en Stage-onderwijs	45 (a)
- Juridische stagebegeleiding	(a)
- Intervisie	(a)
- Exoten Executie- en beslagrecht	(a)
- Ethiek in de praktijk	(a)
- Internationalisering	(a)
- Training conflicthantering	(a)
- LCO en stageverslag	(a)

In het stage jaar (vierde jaar) voldoet de student voor een groot gedeelte aan zijn onderwijsverplichtingen door de zogeheten 'Praktijktijd'. Dit onderdeel betreft de

praktijkwerkzaamheden tijdens de stage. Daarnaast heeft de student de volgende onderwijsactiviteiten:

1. Afstudeeropdracht;
2. Juridische stagebegeleiding;
3. Intervisie;
4. Exoten Executie- en beslagrecht;
5. Ethiek in de praktijk;
6. Internationalisering;
7. Training conflicthantering;
8. LCO en stageverslag.

De aan deze onderdelen bestede uren vallen, gezien al het voorgaande, onder de stageverplichting. Lastig is evenwel dat de afgezien van het onderdeel Afstudeeropdracht de onderdelen niet afzonderlijk met ECTS zijn gewaardeerd. Voor de hiervoor genoemde onderdelen 2 t/m 8 ontvangt de student samen met het onderdeel Praktijktijd 45 ECTS.

Een ECTS staat voor 28 studie-uren. In elk geval kan het onderdeel Afstudeeropdracht worden gewaardeerd. Hiervoor staan 15 ECTS, dus in totaal 420 uren.

Voor de overige uren lijkt het mij goed, in het kader van deze verkenning, een schatting te maken van de overige uren. Het zou echter goed zijn dit te vertalen in van de praktijktijd te onderscheiden ECTS (door deze bijvoorbeeld samen te nemen met de afstudeeropdracht). Voor de onderdelen 2 t/m 8 schat ik de tijdsbesteding als volgt:

- de onderdelen 2 t/m 6 worden gevolgd op 4 terugkomdagen, wat, inclusief voorbereiding, zal neerkomen op $4 \times 8 = 36$ uur;
- de training conflicthantering beslaat één volle dag met daarnaast, naar ik aanneem, voorbereidende en afrondende opdracht; samen zal dat 16 uur zijn;
- LCO en stageverslag: 8 uur.

In totaal komt de tijdsbesteding voor de onderdelen 2 t/m 8 dan neer op $36 + 16 + 8 = 60$ uur.

Buiten de praktijktijd heeft de student dan in totaal 480 uur aan onderwijsactiviteiten. In een jaar moet de student 1666,40 uur aan zijn stage besteden (zie onder 1). Hier valt onder de 480 uur aan onderwijsactiviteiten. Wat dan resteert is 1186,40 uur aan praktijkwerkzaamheden. Dat is,

uitgaande van een 47 effectieve werkwerken per jaar (rekening houdende met vakantie en feestdagen; zie onder 1), 25,2 uren per week.

Bij het voorgaande is een schatting gemaakt. Bij de uitkomst mag daarom een zekere marge worden genomen. Het lijkt mij daarom redelijk om de uitkomst van de wekelijkse tijdsbesteding af te ronden naar gangbaar aantal uren bij een 40-urige werkweek (wat in de gerechtsdeurwaarderspraktijk de gangbare werkweek is. Dit komt dan uit op 24 uur per week, ofwel 3 dagen per week, ofwel 0,6 fte.

Jos Rutten, 27 mei 2014.